

תּוֹשֵׁב הַחַדָּשׁ
ADAR I.
ADAR II.
ROŠ CHODEŠ

VĚSTNÍK ŽIDOVSKÝCH NÁBOŽENSKÝCH OBCÍ
V ČESKÝCH ZEMÍCH A NA SLOVENSKU

PURIM SAMEACH פורים שמח

Kresbou z roku 2000 připomínáme ilustrátora Pavla Reisenauera (v textu na straně 23).

TRYZNA

Předsednictvo Terezínské iniciativy vás zve do Pinkasovy synagogy v Praze na tradiční vzpomínku na vyvraždění rodinného tábora v Osvětimi-Březince.

Přijďte v pátek 8. března 2024 v 10.00 hodin. *ti*

VYJÁDRĚNÍ FŽO K VÝZVĚ KE ZMĚNĚ POSTOJE ČESKÉ VLÁDY

Již čtyři měsíce uplynuly od teroristických útoků Hamásu na Izrael, při kterých byly brutálním způsobem týrány a vražděny stovky civilistů včetně dětí a starců. Kromě toho teroristé unesli několik stovek izraelských a zahraničních rukojmích, z nichž většina je stále držena v Gaze. Vojenská operace Izraele, o jejíž vyvolání Hamásu šlo, s sebou přináší nesmírné utrpení, ale – jakkoli nepoměrně – na obou stranách. V záplavě tragických zpráv však nesmíme ani na vteřinu zapomenout, kdo a proč tohle šílenství rozpoutal. Navzdory počátečnímu pobouření světové veřejnosti nad hrůznými činy Hamásu se mediální obraz začíná absurdním způsobem otáčet. Agresor začíná být prezentován jako oběť a obráceně.

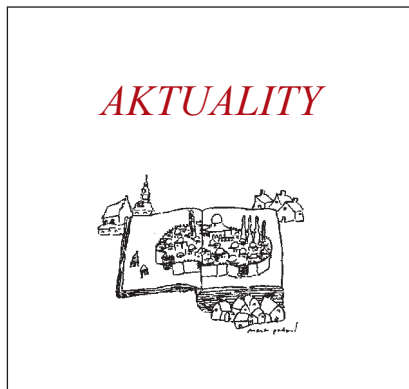
Jednou z iniciativ, které zaměřují viníka za oběť, je Výzva ke změně postoje české vlády ke krizi na Blízkém východě, která byla zveřejněna 6. února 2024 a signována některými představiteli českého společenského, kulturního a duchovního života. Tímto textem chceme vyjádřit naše zklamání nad jejich postojem. Výzva pro nás není nepřijatelná proto, že by vyjadřovala starost o životy civilního obyvatelstva Gazy. Žádný rozumný a empatický člověk nechce válku a každého, kdo má v sobě kus lidskosti, trápí utrpení nevinných lidí bez ohledu na to, na které straně válečného konfliktu se nacházejí. Nepřijatelnost výzvy pro nás spočívá v tom, že se dopouští hrubého zkreslování reality na Blízkém východě mimo jiné tím, že:

1/ zcela nedostatečně tematizuje závažnost brutálních genocidních zločinů, kterých se palestinská teroristická organizace Hamás dopustila na civilním obyvatelstvu Izraele dne 7. října 2023,

2/ podsouvá absurdní tvrzení, že se Izrael dopustil nebo by se mohl dopustit genocidy,

3/ ignoruje nesčetné množství potvrzených případů, kdy si Hamás bral a bere civilní obyvatelstvo Gazy za živý štít,

4/ zcela opomíjí to, že teroristická organizace Hamás stále drží v nelidských

podmínkách přibližně 136 izraelských rukojmích (31 z nich je ale podle nejnovějších zpráv po smrti) a nevyzývá k jejich propuštění,

5/ nevymezuje se proti výzvám Hamásu k vyhlazování Židů, které představuje například často skandované heslo „From the River to the Sea, Palestine Will Be Free“,

6/ ignoruje odpovědnost agresora, kterým je jednoznačně teroristická organizace Hamás, za vyvolání a eskalaci konfliktu.

Jakýkoli dokument, který se vyjadřuje k současnému konfliktu na Blízkém východě a zamlčuje tento stav věcí, aplikuje dvoji standardy a v důsledku toho je morálně zcela slepý, stejně jako ti, kteří k němu připojili svůj podpis. Nezastíráme, že jména některých signatářů nás překvapila a jsme z jejich postoje zklamáni. *FŽO v ČR*

VZPOMÍNKA NA ŽIDY Z MNÍŠKU

Na své spoluobčany, kteří se za 2. světové války stali oběťmi holokaustu, vzpomínali v neděli 28. ledna obyvatelé Mníšku pod Brdy. Před tamní radnicí byla slavnostně odhalena pamětní deska, připomínající 28 židovských obyvatel, již byli v roce 1942 nacistickou okupační mocí donuceni odejít ze svých domovů do terezínského ghetta. Vzpomínkového aktu se zúčastnili vrchní zemský rabín Karol Sidon a předseda pražské ŽO František Bányai. „Důkazem toho, že vedle sebe mohou existovat různá náboženství, se staly obřady, které vykonali rabín a římskokatolický kněz,“ prohlásil mníšecký starosta Petr Digrin. *mpb*

ZACHRÁNĚNÁ SYNAGOGA

Nově opravená synagoga v Budyni nad Ohří bude reprezentovat památky z Ústeckého kraje v celostátním finále soutěže Památka roku. Synagoga přihlásila do

regionální části soutěže budyňská radnice. „Ze čtyř velkých památek byla synagoga na prvním místě a postupuje do celostátního kola hodnocení,“ informoval starosta Budyně nad Ohří Petr Kindl s tím, že stavebně je nyní synagoga dokončena. Nad náročnou, několik let trvající opravou bděl Národní památkový ústav a židovská obec. Do zachráněného svatostánku město ještě umístí stálou expozici o životě Židů v Budyni před druhou světovou válkou. Náklady na stavební akci pokryly z 93 procent dotace z evropských peněz. *bno*

OHROŽENÁ SYNAGOGA

V letošním roce skončí smlouva, kterou si město Vodňany od společnosti MATANA, a. s., jež spravuje majetky pražské židovské obce, pronajalo místní synagogu. Zástupce města uvádí: „Na společné schůzce jsme byli informováni, že prodej synagogy městu Vodňany není s největší pravděpodobností možný. Jako důvod bylo uvedeno, že se jedná o synagogu, tedy místo modliteb, i když už mnoho let k tomuto účelu neslouží. Dnes je v přízemí synagogy umístěna expozice *Rybářství na Vodňansku*, v horním patře s výbornou akustikou probíhají koncerty a výstavy. Vlastník ŽO Praha nabízí dlouholetý pronájem na cca 20 let za symbolické nájemné. Vzhledem k tomu, že budova je ve velmi špatném technickém stavu, zvažujeme ukončit nájemní vztah. Naše město má své vlastní majetky, které potřebují renovovat a opravovat. Zahajujeme jednání o tom, kam a jakým způsobem přemístit expozici městského muzea. *Město Vodňany*

OBSAH

Petiční klání 3

Komentář k Tófe 4–5

Někteří i pózovali – rozhovor s J. Svátkem o snímcích ze Staronové synagogy 6–7

Nejmodernější v Evropě – nově opravené mlýny bratří Winternitzů 8–9, 11

Zemřel Robert Badinter 10–11

Příčiny masakru ze 7. října 2023 12–13

Židé a Nežidé v protektorátu: nové číslo časopisu Judaica Bohemiae 14–15

Malá encyklopédia (ne)synagóg 16

Eseje o nejstarší nenávisti 17

Je to lež – úryvek z knihy D. Hornové

Lidé milují Židy mrtvé 18–19

Newyorská výstava o Gaby Aghion 20

Izrael: *Osídlit Gazu?* 21

Výběr z českých médií 22

Kalendárium 23

Zprávy, kultura, inzerce 24–27

Zprávy ze světa 28

Petiční klání, zda a v jaké intenzitě má stát Česká republika a její představitelé na straně Státu Izrael v jeho snaze osvobodit rukojmí a zabránit dalšímu vraždění izraelských občanů teroristy Hamásu, otevřela **Výzva ke změně postoje české vlády ke krizi na Blízkém východě**, zveřejněná 6. února letošního roku. Jako autoři jsou uvedeni Anna Šabatová, bývalá ombudsmanka ČR, Jana Hradilková, organizátorka, Zora Hesová, politoložka, Anna Hradilková, aktivistka, překladatelka Markéta Hrbková, Filip Outrata, vysokoškolský pedagog, Dáša van der Horst, diplomatka, Nataša Dudinská, publicistka a dokumentaristka, David Zelinka, divadelní režisér a překladatel, Pavel Barša, politolog, a Lída Hesová, lékařka.

HODNOTY A PRINCIPY

Postoj české vlády považují za nepřijatelný a odporující principům mezinárodního práva, protože:

„Česká republika podporuje Ukrajinu na základě mezinárodního práva. Ve vztahu k Izraeli ale česká vláda v rozporu s mezinárodním právem nebere ohled na základní práva milionů Palestinců a tím de facto opouští i dlouhodobou českou podporu spravedlivého řešení izraelsko-palestinského konfliktu.

Hodnoty a principy, na kterých stojí naše dlouhodobá zahraniční politika a naše bezpečnost, nemůžeme veřejně ignorovat, podkopávat, nebo dokonce popírat ve vztahu k bezprecedentní míře násilí proti civilistům a masovému maření životů na území Gazy. (...)

To, že nemáme hotová řešení takto komplexního problému, nás nezbavuje povinnosti otvírat otázky a pojmenovávat problémy. Odpovídat na násilí ještě větším násilím pokládáme za děsivé selhání politiky. Dehumanizující rétorika přímo dopadá na vztahy v naší společnosti a podryvání mezinárodního právního systému otvírá cestu politickým silám, které mohou ohrozit svobodný vývoj České republiky. Nechceme proto mlčet v situaci, v níž sledujeme výrazné proměny v používaném jazyce, potažmo možné posuny v hodnotovém ukotvení našeho státu.“

Petici podpořilo k 23. únoru 1981 osob, mezi nimi například kněz Tomáš Halík, biskup Václav Malý, spisovatel Jáchym Topol, historik Petr Placák, právník a komunální politik Pavel Čížinský či Tereza Horváthová, nakladatelka a organizátorka tábořského Ta-booku. Signatáři této petice v komentářích často uvádějí, že je k podpisu přivedla soli-

darita s civilním obyvatelstvem Gazy, mnozí také označují izraelské vojenské akce proti Hamásu za genocidu.

SKUTEČNÍ VINÍCI

V reakci na Výzvu ke změně postoje české vlády byl 11. února zveřejněn **Dopis vlády ČR: Podpora vládní politiky vůči Izraeli**. Jeho autoři psychoanalytik Martin Mahler, Helena Klímová, skupinová analytička, a psychoterapeutka Věra Roubalová Kostlánová, v něm vyjadřují české vládě podporu a současně jeho text předkládají veřejnosti jako petici:

„Chceme touto cestou vyjádřit vděčnost vládě České republiky za pevnou podporu

PETIČNÍ KLÁNÍ

O kritice a podpoře postoje vlády ČR vůči Izraeli

Státu Izrael, kterou projevuje v době válečného konfliktu rozpoutaného teroristickou organizací Hamás 7. října loňského roku. Vážíme si odvážného a principiálního politického postoje naší vlády, který je v této záležitosti ojedinělý a o to cennější.

Sdílíme utrpení palestinských civilistů a přejeme jim brzký návrat míru. Za skutečné viníky ale považujeme členy Hamásu, kteří současný válečný konflikt důkladně naplánovali a provádějí ho s cílevědomou brutalitou a bezohledností vůči Izraelcům, ale i vůči vlastnímu obyvatelstvu. Je zřejmé, že Hamás cíleně prohlubuje humanitární katastrofu v Gaze, prodlužuje válečnou konfrontaci s Izraelem a záměrně vystavuje palestinské civilisty dalšímu násilí a ztrátám. Je rovněž zřejmé, že Hamás oddaluje propuštění rukojmích, aby z jejich utrpení vytěžil co nejvíce a aby se pokoušel provokovat napětí uvnitř izraelské společnosti.

Izrael nemá v současnosti jinou volbu než vojensky bránit samotnou existenci svého státu, současnou i budoucí. Osvobození rukojmích se může stát prvním reálným krokem k ukončení války: za osvobození rukojmích se staví tato petice.“

Petici podpořilo k 21. únoru 2410 signatářů, mezi nimi vysokoškolský učitel a kněz Marek Orko Vácha, spisovatel Pavel Kosatík, sochař Jaroslav Róna nebo galerista a antikvář Jan Placák. V komentářích signatáři nejčastěji uvádějí, že Izrael má právo na obranu proti teroristům. Mnozí také konstatují, že Izraeli nic jiného než nesmiřitelný boj proti Hamásu nezbyývá, že nelze donekonečna zaměřovat příčiny a následky.

PODPORUJEME IZRAEL

Také publicista a politolog Bohumil Doležal se rozhodl reagovat na prohlášení Výzva ke změně postoje české vlády ke krizi na Blízkém východě s tím, že tento text ignoruje podstatu současného dění na Blízkém východě po napadení Izraele teroristickým hnutím Hamás a českou vládu vyzývá, aby de facto Stát Izrael v jeho legitimním úsilí zradila a nadále mu odeprala podporu.

„Cítím potřebu sám za sebe vyjádřit v této zásadní věci zcela odlišné stanovisko. Podporuji v této záležitosti nynější českou politickou reprezentaci, zejména vládu a prezidenta republiky. Stát Izrael brání samotnou svoji existenci a čelí nevybíravému teroru. V tomto jeho zápase je třeba přinejmenším stát a postoj české vlády, která Izrael v této věci podporuje, je správný. Považuji za nutné

sdělit své stanovisko veřejně, a to jako obyčejný, řadový občan. V minulosti jsem se politicky angažoval, nikoli na straně komunistů. Jistě, jiní se angažovali více. Jiní méně a někteří taky vůbec ne. Politické uspořádání, vzniklé v roce 1989, mělo jistě mnoho chyb. Přesto ho беру dodnes za své a chtěl bych ho bránit. Podle mě je to mimo jiné třeba i v této věci.“

Občané, kteří se připojili ke stanovisku Bohumila Doležala, v úplnosti zveřejněnému v deníku Forum 24 13. února pod názvem **Podporujeme Izrael v boji proti teroristům, postoj české vlády je správný**, vyzývají českou vládu, aby neměnila svůj postoj ke konfliktu na Blízkém východě a vůči Státu Izrael a nadále ho podporovala. Do 23. února text podepsalo 656 osob.

Necháme-li hovořit čísla, dostaneme se k poměru 3066 : 1981, neboli ve prospěch postoje české vlády se v peticích vyjádřilo o polovinu více účastníků než těch, kteří by si přáli změnu. Jakkoli se nejedná o velké absolutní počty, je z tohoto poměru čitelná převažující podpora české veřejnosti Státu Izrael a jeho boji proti teroristům v Pásmu Gazy. Vláda i prezident se tedy mají svých postojích o co opřít. Jako vedlejší efekt přinášejí zmíněná petice ještě další informaci: kdo je kdo a na kterou stranu se staví. Případně, pokud svůj podpis, jak to petice umožňují, odůvodňuje a komentuje, jaké skutečnosti (či neskutečnosti) ho k takovému postoji vedou. *jd*

(Úplné znění petic najdete na www.petice.com.)

POLOVINA ŠEKELU

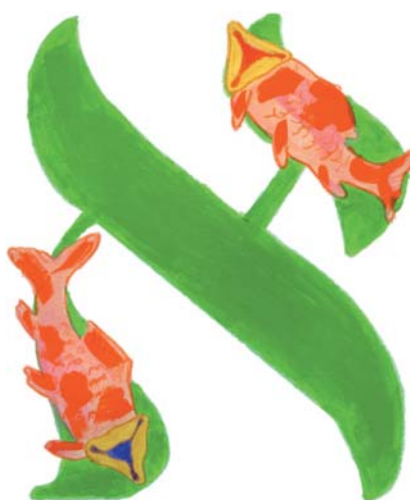
Machacit ha-šekel, poloviční šekel, byl povinně odevzdáván jednou ročně k časnému potřebám svatostánku a později i chrámu. Když se z vybrané váhy stříbra měla získat požadovaná informace o počtu dospělých mužů v Izraeli, sloužil k tomu právě tento půl šekel. Kdyby byl odevzdán celý šekel, odpovídala by celková váha odevzdaného stříbra počtu sčítaných, zatímco při odevzdání půl šekelu lze dospět k počtu osob nepřímou, početním výkonem, násobením celkové vybrané váhy dvěma. Proč ale?

Váha jednoho šekelu je definovaná dvaceti váhovými jednotkami *gera*. Pražský Maharal v komentáři k Pirke avot, když v něm rozebírá smysl počtu deseti v kapitole „Deseti výroky byl stvořen svět“, dochází k závěru, že číslo 10 je číslem svatosti. Zahnuje všechna celá čísla od 1 do 9. Protože váha půl šekelu odpovídá 10 *gera*, je dospělý mužský jedinec v Izraeli zahrnut desítkou do svatosti.

Řada midrašů a komentářů, které se zabývají otázkou, proč byl jednou ročně povinně odevzdáván poloviční šekel, a ne šekel celý, se shoduje v názoru, že každý dospělý muž doplňuje v Izraeli druhého dospělého v celého člověka jako dva povinné půl šekely. Není tak bez významu, že Tóra v souvislosti s výběrem poloviny šekelu zdůrazňuje, že se jedná o *šekel hakodeš*, což si můžeme vykládat jako „šekel svatyně“ nebo „šekel svatosti“. Ten však obsahuje 20 *gera*, 2 krát 10, dvě svatosti, jednu povinně odevzdanou za sebe a druhou, jež ji doplňuje, ale může být zastoupena kterýmkoli dospělým mužem v Izraeli. Zdá se tedy, že povinný výběr půl šekelu podmiňuje svatost jedince v Izraeli jeho láskou ke kterémukoli „druhému“ v Izraeli.

Současně s tím platí i názor, že muž je jen polovičním člověkem, protože jeho doplňkem je žena. V Tóře se to výslovně vztahuje na manželský pár, protože je řečeno: *Bůh stvořil muže a ženu a nazval jejich jméno člověk*. Člověk je dvojice, muž a žena. Hned v následujícím textu to však Tóra popisuje tak, že Bůh uvedl Adama do hlubokého bezvědomí a vyňal z něj jednu z jeho *cel'a*, z níž sestavil ženu. *Cel'a* může mít podle přízvuku dvojí význam: žebro, nebo stranu. Představíme-li si hrudní koš jako kupoli, sestavenou ze žeber, nebo jako kostru příbytku z větví, pochopíme souvislost mezi stranou a žebrem. Moderní hebrejšтина

KOMENTÁŘ K TÓŘE PRO TENTO MĚSÍC

Mark Podwal: *Měsíc adar*.

označuje jako *cel'a* i buňku, a to s velkým předstihem před objevem, že je v každé buňce zárodečně obsažen nositel nebo nositelka této jedné buňky. Stvořitel tedy vyňal z Adama jednu jeho stranu a z toho, co z něj vzal, udělal ženu. Přivedl ji k Adamovi, aby mu vrátil, co v něm bylo uvnitř, a byl nucen si to uvědomovat *ke-negdo*, jako svůj protějšek, jako „toho druhého“ ze sebe.

Pirke avot nezmiňují jen deset výroků, jimiž Bůh stvořil svět, ale i deset pokolení od Adama po Noacha a od Noacha po Avrahama. Poslední je i prvním. Pozoruhodné je přitom, že pokolení mezi nimi by sama o sobě nestála za řeč, kdyby jim rezervovaná odměna neměla připadnout desátému. Maharal tak dokazuje, že svatost desátého, keduša, nakonec dává smysl i druhému a dalším v rámci deseti – jako je teprve příchodem desátého vytvořen základní minjan pro bohoslužbu.

Pirke avot však neuvádějí právě těch deset, jež vytanou na mysli každému Židu jako první, deset přikázání. Dvě kamenné desky s deseti přikázáními jsou nám od Boha darovaným modelem de-

set. Tím spíše by nás mohlo zarazit desáté přikázání, které nepůsobí jako nejdůležitější a zahrnující devět předchozích. „*Nežádej si domu svého druha! Nebuď žádostiv ženy svého druha, jeho služby, jeho otroka, jeho vola a osla a čehokoli, co je tvého druha!*“ (2M 20, 14) Proč bychom právě to měli pokládat za svaté?

Deset přikázání je psáno na dvou deskách, pět vedle pěti. Prvních pět je o vztahu člověka k Bohu, druhých pět o vztahu člověka k člověku. Nemělo by se tedy spíše směřovat odspoda vzhůru až k tomu prvnímu, které je svaté mimo pochybnost? „*Já jsem Hospodin, tvůj Bůh, jenž tě vyvedl z Micrajim, domova otroků.*“ V hebrejském textu je také zákaz *al tachmod*, „nežádej si“, zákazem právě toho, co vedlo člověka k hříchu, v jehož důsledku ztratil Boží ráj jako skutečnost svého života. *Žena viděla, že je ten strom dobrý k snědku, že je požitkem pro oči, a že je to strom, žádoucí (nechmad) rozumu*. Právě k tomuto typu žádosti ji vedl svědce a skutek následoval bezprostředně.

Desáté přikázání se však – s výjimkou prvního – od předchozích liší tím, že samotnou žádost po něčem, co patří někomu jinému, nelze pokládat za hřích, poněvadž jí chybí rozměr skutku. Je-li dodrženo, stává se ze všech nejdůležitějším, protože žádostivostí toho, co patří jinému, ztrácí člověk vlastní svět. Svým zaujetím je strháván mimo realitu, a čím více touží po cizím, tím více se zřiká svého. Z tohoto hlediska nabývá povinný půl šekel ještě hlubšího významu.

Informace smyslového aparátu jsou z hlediska dobra a zla neutrální. Ukazují myslí dům bližního stejně jako vlastní. Mysl je však svobodná, má na výběr a může si zvolit cestu. Pirke avot mluví o čtyřech cestách, které si člověk volí. „*Mé je mé a tvé je tvé, to je průměrný člověk, někteří však říkají, že to je cesta Sodomy. Mé je tvé a tvé je mé, je nevzdělanec. Mé je tvé a tvé je tvé, to je chasid. Mé je mé a tvé je mé, toť zločinec.*“ Správná je volba chasida, zbožného, protože „*ten druhý*“ je Bůh, od něhož přijímá i to, co je jeho. Lásku máme chovat ke každému bližnímu, jenž je nám blízký, poněvadž *je jako ty* (3M 19,18). Je dárce toho, co člověku schází k tomu žít ve skutečnosti, s tím druhým. Pokud zaměním lásku se závistí, pomíjím rozměr jinakosti druhého, jenž dává smysl naší blízkosti. Proto však někteří spatřují ve vztahu „*mé je mé a tvé je tvé*“ cestu Sodomy, založenou na egoismu.

EFRAIM K. SIDON

SÍLA KOL NIDREJ (Ki tisa 2M 30,11–34,35)

Kol nidrej, modlitba, která se pronáší na začátku svátku Jom kipur, je pravděpodobně nejzvláštější text, jež si lze v náboženské imaginaci představit. Zprv se vlastně vůbec nejedná o modlitbu; není to ani vyznání. Je to suchá právní formulace ke zrušení slibů. Je psaná aramejsky, nezmiňuje Boha, není součástí bohoslužby a nesouhlasily s ní (nebo ji alespoň zpochybňovaly) generace halachických autorit. Důvodů měly řadu: sliby nelze takto rušit a ke zrušení slibů došlo již před deseti dny na Roš hašana, tvrdil např. rav Natronaj Gaon; sliby nelze rušit zpětně, pokud vůbec nějaké rušíme, tak jen ty budoucí, říkal rabejnu Tam. Nežidě vnímali *Kol nidrej* jako důkaz toho, jak jsou Židé proradní, a zbytečně se jim mohlo opakovat, že se jedná o sliby mezi námi a Bohem, nikoli mezi námi a ostatními lidmi.

Existovaly tudíž dobré komunitní i halachické důvody, aby se o Jom kipur *Kol nidrej* neříkala, ale přesto přežila a stala se zásadním vyjádřením bázně a vážnosti tohoto dne. Jako by odkazovala k něčemu většímu, než je sama, ať už v židovské historii nebo ve vnitřním tepu židovské duše.

Tento zásadní význam se zakládá na následujícím rabínském výkladu naší sidry: ani ne šest týdnů po velkolepém zjevení na hoře Sinaj a přijetím deseti přikázání spáchali Izraelité hřích, když si vytvořili modlu – zlatého býčka. Mojžíš se pak tak dlouho naléhavě modlil za to, aby jim Hospodin odpustil a nezničil je, až se Bůh slitoval. Mojžíš sestoupil desátého tišri z hory a přinesl nové desky s přikázáními, a tento den se stal dnem pokání, Jom kipur. Ale Midraš říká, že Mojžíš se nemodlil k Bohu o odpuštění, ale řekl mu, že Všemohoucího zbavuje slibu, že potrestá každého, kdo bude obětovat jinému bohu než Jemu. Dle učenců se Boží odpuštění, které je jádrem svátku Jom kipur, zakládá právě na tom, že Mojžíš zpětně zrušil Boží slib a že Hospodin vyjádřil lítost nad svou předchozí přísahou – což je podmínka toho, aby mohl být nějaký slib zrušen.

Své sliby musíme plnit. Ale pokud si máme vybrat mezi spravedlností a odpuštěním, volme odpuštění. Pokud odpouštíme a jsme sami hodni toho, aby nám bylo odpuštěno, osvobodujeme se od skutků, jichž litujeme, a můžeme začít znovu.

Z komentářů rabína Jonathana Sackse vybrala a přeložila A. Marxová.

BOHOSLUŽBY

v pražských synagogách března 2024 adar I./adar II. 5784

Staronová synagoga

V sobotu a o svátcích šachrit (ranní modlitba) od 9 hodin.

1. 3. pátek		začátek šabatu 17.26 hodin
2. 3. sobota	KI TISA 2M 30,11–34,35 hf: 1Kr 18,1–39	konec šabatu 18.34 hodin
8. 3. pátek		začátek šabatu 17.38 hodin
9. 3. sobota	ŠABAT ŠKALIM VAJAKHEL 2M 35,1–38,20 mf: 2M 30,11–16 hf: 2Kr 12,1–17	konec šabatu 18.46 hodin
10. 3. neděle	1. den Roš chodeš adar II.	
11. 3. pondělí	2. den Roš chodeš adar II.	
15. 3. pátek		začátek šabatu 17.49 hodin
16. 3. sobota	ŠABAT HAFSAKA PEKUDEJ 2M 38,21–40,38 hf: 1Kr 7,51–8,21	konec šabatu 18.57 hodin
17. 3. neděle	Den narození a úmrtí Moše rabenu	
21. 3. čtvrtek	<i>předsunutý půst Esterin</i>	4.24–18.57 hodin
22. 3. pátek		začátek šabatu 18.00 hodin
23. 3. sobota	ŠABAT ZACHOR VAJIKRA 3M 1,1–5,26 mf: 5M 25,17–19 hf: 1S 15,1–34	konec šabatu 19.08 hodin
	maariv	19.30 hodin
	předvečer Purim – megilat Ester	19.45 hodin
24. 3. neděle	PURIM	
25. 3. pondělí	ŠUŠAN PURIM	
29. 3. pátek		začátek šabatu 18.11 hodin
30. 3. sobota	ŠABAT PARA CAV 3M 6,1–8,36 mf: 4M 19,1–22 hf: Ez 36,16–38	konec šabatu 19.20 hodin

Vysoká synagoga

Ve všední dny šachrit v 8.30 hodin a mincha ve 14.00 hodin.

O šabatu mincha po obědě (od 12.45 hodin).

1. 3. pátek	večerní modlitba	17.26 hodin
8. 3. pátek	večerní modlitba	17.38 hodin
15. 3. pátek	večerní modlitba	17.49 hodin
22. 3. pátek	večerní modlitba	18.00 hodin
24. 3. neděle	Purim šachrit + megilat Ester	8.30 hodin
	Megilat Ester	11.45 hodin
	Megilat Ester pro ženy	13.40 hodin
	Megilat Ester	16.00 hodin
29. 3. pátek	večerní modlitba	18.11 hodin

Jeruzalémská synagoga

Bohoslužby se konají každou sobotu a o svátcích od 8.45 hodin.

NĚKTEŘÍ I PÓZOVALI

Rozhovor s Jindřichem Svátkem o snímcích ze Staronové synagogy

Jindřich Svátek (nar. 1964 v Praze) vystudoval Fakultu elektrotechnickou ČVUT a magisterský program na Rochester Institute of Technology. Od 15 let fotografoval, nejvíce v období druhé půle 80. let, a to nejen v prostředí pražské židovské obce. Výběh z těchto snímků se od 20. března představuje v Jeruzalémské synagoze a na pražské židovské obci. Při této příležitosti jsme mu položili několik otázek.

Všechny vaše fotografie na výstavě jsou z prostředí pražské obce. Pohyboval jste se v něm už od dětství, lze říct, že jste vyrůstal v ortodoxní rodině?

Dodržovali jsme košer zásady a na obec jsem opravdu chodil už odmala, tedy na Vysoké svátky, kdy chodili rodiče do Jeruzalémské nebo Staronové synagogy a někdy mě a sestru brávali s sebou. Nijak se mi tam nelíbilo, museli mě přemlouvat a největším

když odešel do důchodu, pracoval na obci v sociálním oddělení, což vlastně zdědil po mně.

Autor v 80. letech. Foto Marek Bouda.

Jak to?

Roku 1990 jsem absolvoval civilní vojenskou službu na obci v sociálním oddělení, což u mě spočívalo hlavně v tom, že jsem roznášel obědy... Ale potom mi pan Wassermann nabídl místo. Já jsem ho nemohl vzít, a tak jsem ho nabídl tatínkovi. On to dělal určitě lépe, než bych svedl já, byl pracovitý a systematický, dokázal to oddělení k něčemu vést. Když zemřel pan Holzer, přibral si táta k práci na obci ještě funkci šamese a gabeho v Jeruzalémské synagoze.

Setkaly se pak ještě někdy po válce vaše matka a Batševa?

Pravděpodobně nesetkaly, ale když byl Elie Wiesel v Praze na konferenci Forum 2000, sešla se máma s ním.

Chodit do synagogy znamenalo v 70. a 80. letech i problémy se Státní bezpečností.

Nám ještě navíc na začátku 80. let emigrovala sestra do Ameriky. Já jsem byl u výslechu kvůli cestě do Budapešti, kde jsem s Markem Boudou bydlel na židovské obci a měl jsem tam údajně říct něco nevhodného, snad proti režimu (zřejmě tam měli odposlech), ale nic se pak nedělo. Otec, myslím, kvůli sestřině emigraci a synagoze tlačili, aby podepsal spolupráci, což neudělal. Ale rodinu svými starostmi nezatěžoval, takže jeho statečnost obdivuju.

Kdy jste začal fotografovat?

Více jsem fotil od gymnázia, měl jsem to rád stejně jako táta. Počátkem 80. let jsem si koupil ve Vodičkově ulici v krámě u Milana Škody fotoaparát Praktiku MTL3, což je zrcadlovka, která měla výborné objektivy Zeiss (vyráběly se v Jeně, tehdy v NDR). Maminka se kamarádila s tchyní pana Škody (obě spolu mluvily plynně maďarsky), takže jsem ten tehdy vzácný aparát získal rychleji, nemusel jsem tam každý den chodit a ptát se, zda ho náhodou nedostali. Chodil jsem do fotoklubu ÚKDŽ, který sídlil na Valdeku.

A začal jste fotografovat v synagoze...

Bylo to zajímavé prostředí a chodili tam zajímaví lidé z té staré, původně mukačevské komunity, která byla během holokaustu úplně zdecimovaná a někteří její členové sem přišli po druhé světové válce. Na pohled výrazné, netuctové typy. Byl tam samozřejmě kantor pan Viktor Feuerlicht, pak Desider Salamon zvaný Dudy, jeho kamarád pan Neumann (na jedné fotografii čtou společně z jedné modlitební knihy), pánové Zisovič, Leibovič a Berkovič, doktor Meszáros, z Jeruzalémské synagogy občas přišel kantor doktor Blum, pánové ing. Goll a Steiner, z mladších pamatují na Lea Pavláta a Jiřího Danička.

Zleva: Emil a Dora Svátkovi, Staronová synagoga, 80. léta.

lákadlem byl balíček švýcarských čokolád, které jsem tam dostával na Simchat Tóra, na Chanuku nebo o Purimu (daly se koupit jen v Tuzexu nebo dovézt ze zahraničí). Bavily mě ale tábory v Ceterazi na Vysočině, které vedli Míša Vidláková a Artur Radvanský a ti také pořádali lyžařské pobyty pro děti ve Špindlerově Mlýně.

Maminka pocházela z velké ortodoxní rodiny Schächterových ze Sighetu, naproti od nich přes ulici bydlel Elie Wiesel a jeho sestra Batševa se s mojí mámou hodně kamarádila. Dopisovaly si i během socialismu, kdy Batševa žila ve Francii a v Izraeli. Ze Sighetu mámu deportovali do Osvětimi, po válce se dlouho léčila v Praze a zůstala tu, protože neměla kam a ke komu se vrátit.

Táta pocházel z Kroměříže, byl chemik, vědec, výzkumný pracovník, jak se říkalo;

Chanuka 1989: MUDr. Lea Šmidová (provdaná Brodová) a Arnošt Lustig ve víru tance.

Nemohl jsem ale samozřejmě fotit o šábesu ani o Vysokých svátcích, takže fotky vznikaly občas o ranních bohoslužbách (takhle jsem třeba v roce 1990 vyfotil Šimona Perese) nebo v neděli či ve všední den o svátcích jako Purim nebo

Chanuka nebo třeba na hřbitově, když jsem roku 1983 fotografoval slavnost u příležitosti 100. výročí narození Franze Kafky. Ve Staronové synagoze bylo dost obtížné fotografovat, protože tam není dobré světlo a já fotil bez blesku. Roku 1985 mi maminka přivezla z USA japonský aparát Nikon, takže jsem mohl používat i o něco delší časy, aniž bych snímek tzv. rozklepal. Fotka byla ostrá, pokud se dotýčná osoba nepohnula. Ale i tak mají snímky o něco větší zrno než obvykle, ale u živé fotografie to nevedí jako třeba u zátiší, reklamní fotografie nebo rodinných portrétů.

Simon Peres při ranní bohoslužbě, 1990.

Věděli lidé, že je fotografujete?

Věděli, nevedlo jim to, myslím, že se jim to dokonce líbilo, někteří i pózovali. Dokonce Dudy, který často vzbuzoval spíš hrůzu, se na jedné fotografii usmívá. Dudy se ale dokázal pěkně rozčilit, když třeba někdo neměl kipu nebo čepici, toho jsem se i bál.

Tehdejší komunita byla dost nepřístupná, kvůli strachu z možných agentů uzavřená. V tomhle jste měl situaci snadnou, protože vás znali.

Ano, mě znali od dětství, žádné napětí jsem necítil. Nedovedu si ale vůbec představit, že by přišel někdo cizí s fotoaparátem, takového člověka by určitě všichni pokládali za fyzla. Měl jsem to tam rád a nejvíc jsem se bavil s Markem Boudou, což byl tehdy, v půli 80. let, můj jediný vrstevník, a pak se Sašou Pečaričem z Jugoslávie, který tehdy studoval fotografii na FAMU.

Vraťme se ještě ke 100. výročí Kafkova narození.

Byla to komorní sešlost, kdy se lidé z okruhu obce sešli na Novém židovském hřbitově u Kafkova hrobu. Určitě to byla povolená akce, ale současně musela být zřejmě omezená jen na užší okruh, ne pro veřejnost. Dr. Blum přivedl sbor, který

zaspíval, byl tam Dr. Galský, kantor pan Feuerlicht. Pamatuji se, že jsem si tehdy také koupil v knihkupectví na Můstku Kafkovy *Povídky*, které vyšly v Odeonu a stála se na ně dlouhá fronta.

Kdo jsou vaši oblíbení fotografové?

Lidé, kteří se řadí k newyorské škole: Bruce Davidson, Weegee a Saul Leiter, Robert Frank, Diane Arbusová, Alexey Brodovitch, Ted Croner, Louis Faurer, Richard Avedon, Sid Grossman, William Klein a další.

Mimochodem jezdíte za sestrou do Ameriky, do New Yorku?

Jezdím, celkem pravidelně. Žije v Brooklynu v ortodoxní čtvrti, ale nejsou chasidé, s manželem patří k moderní ortodoxii. V Americe vystudovala matematiku a computer science a později získala titul MBA, žije se poskytováním technologií telekomunikačním firmám; její nejstarší syn je lékař, což chtěla být původně sestra. Když tam jsem, chodím s nimi do synagogy, ale fotografovat si netroufám – myslím, že by to brali jako obtěžování od člověka, kterého neznají, musel bych se ptát na svolení, nebylo by to přirozené.

Sté výročí narození Franze Kafky na Novém židovském hřbitově, 1983.

Zkoušel jsem fotografovat chasidy v Borough Parku, tehdy na přelomu 80. a 90. let to ještě nevedlo, teď už na to jsou alergičtí; četl jsem, že nějakého fotografa chasidy honili po ulici. Je tam ohromně zajímavý kontrast mezi starou tradicí, tedy mezi oblečením a vzhledem, a nejmodernějšími technickými vymoženostmi – automobily, mobily, veškerými technologiemi, které tihle chasidé braurně používají...

Výběr fotografií na výstavě začíná rokem 1983 a uzavírá se rokem 1990. Pak už jste nefotografoval?

Pak už to na mě začalo být moc populární, připadalo mi, že židovské prostředí začalo fotit hodně lidí, už to nebylo tak komorní... Už jsem také pracoval, měl jsem jiné zájmy. Nafotil jsem ale ještě tu výbornou chanukovou oslavu v roce 1989 na obci, první svobodnou Chanuku, na které se objevila spousta lidí, ale také Karel Gott a herec Petr Haničinec, a z emigrace přijel Arnošt Lustig.

ALICE MARXOVÁ

VÝSTAVA JINDRY SVÁTKA

Výstava *Za oponou* nám na několik způsobů ukazuje, co přináší a odnáší čas, ale i to, co mu odolává a co zůstává. Díky jeho neefektivním, čistým a citlivým záběrům se můžeme vrátit (to ti starší) nebo přenést (ti mladší) do světa pražské židovské náboženské obce, jak vypadala v 80. letech minulého století.

Desider Salamon zvaný Dudy.

Přesněji řečeno, jak vypadala ta její část, která navštěvovala některou ze dvou tehdy fungujících synagog, Staronovou a Jeruzalémskou. Zejména Staronová byla svým způsobem pevností, která se svou převážně podkarpatskoruskou posádkou odolávala mnohokrát ohlašovanému zániku náboženského židovství v Čechách a uchovávala si svůj styl, melodie i jistou uzavřenost. Ta uzavřenost se však uvnitř, mezi svými, rychle změnila v srdečnost a vylidnost. Bylo to možné i tím, že se do synagogy chodilo nejen proto, že se tam chodit mělo, ale že se do ní částečně chodilo také proto, že se do ní chodit nemělo. Uprostřed okolního nesvobodného světa to byl svět svobody, kde platila jiná a spolehlivější pravidla než tam venku.

Jindrový fotografie to všechno zachycují, dokládají a zpřístupňují způsobem, který je ojedinělý právě svojí neokázalostí a opravdovostí. Naprostá většina tváří, které se na nás prostřednictvím objektivu dívají, patří lidem, kteří už obývají jiný svět, než je ten náš. Ale současně jsou tady s námi a jejich pozemská stopa, zachycená pomocí černé a bílé, zůstává zachována a nezapomenuta. Je dobře, že se výstava koná právě v synagoze, v prostředí, ve kterém kdysi stávali, tak jako dnes my. Jejich památka ať je nám k pozhelnání. *jd*

NEJMODERNĚJŠÍ V EVROPĚ

V Pardubicích lze navštívit opravené Automatické mlýny

Projdete-li krásným historickým centrem Pardubic, minete odbočku k zámku a dostanete se k mostu. Otevře se vám pohled na monumentální budovu Automatických mlýnů, které nechali roku 1911 na břehu řeky Chrudimky postavit bratři Egon a Karel Winternitzové. Patřili k předním pardubickým průmyslníkům, jejich rodina se významně se podílela na činnosti města a místní židovské obce. Zatímco technická památka, jejíž podobu zadali projektovat tehdy mladému progresivnímu

architektovi Josefu Gočárovi, je nyní čerstvě opravená a její rekonstrukce je pečlivě zdokumentovaná a prezentovaná, po stopách těch, kdo ji původně vybudovali, si musí návštěvník hledat cestu sám. Dějiny pardubického společenství zaznamenal Hugo Gold, jeho historické sborníky jsou dostupné online stejně jako publikace *Stopy Židů v Pardubickém kraji* (2. vydání 2018) a stať Jitky Vojtkové a Luboše Kokeše *Pardubičtí Židé a jejich náboženská obec do roku 1918*; archiv Židovského muzea uchovává rukopisné poznámky rabína Emila Friedmanna o historii kehily do roku 1936, ve stejném archivu se nachází i strojopisný text K. Epsteina Vinaře, jmenný seznam obětí šoa a fotografie. Další texty se nacházejí ve *Zprávách Klubu přátel Pardubicka* (mj. stať od JUDr. Pavla Theina). Souhrnné a detailnější dějiny této význačné obce však zatím neexistují.

KOMUNITA

Když bratři Winternitzové stavbu J. Gočárovi zadávali, zažívali pardubičtí Židé léta prosperity, která trvala (s horším údobím za první světové války) až do nacistické okupace. Ve městě s dlouhou židovskou historií (její zrod se datuje do počátku 16. století) byla novodobá obec založena roku 1853; v roce 1912 bylo ve město evidováno 557 Židů, roku 1926 měla židovská

obec 622 místních členů. Na časové ose pak můžeme sledovat její hlavní události: stavbu synagogy (1878; zbořena byla roku 1958) a její přístavbu (1904), založení soukromé školy (1878, zrušena byla kvůli protizidovským protestům roku 1898); založení nového židovského hřbitova (1883); pomoc válečným uprchlíkům z Haliče během první světové války; vybudování obřadní síně (1929) a zimní modlitebny. Při obci působila řada spolků: sportovní spolek Makabi, Spolek izraelských paní a dívek, pohřební spolek Chevra kadiša a také Židovská krajská chudinská pokladna.

Portrét Karla Winternitze pochází ze sborníku Hugo Golda.

Dobová předválečná pohlednice mlýnů bratří Winternitzových.

Místní společenství pečovalo nejen o vlastní členy a Židy v blízkých obcích, ale pomáhalo i souvěrcům v jiných částech monarchie a v jiných zemích: roku 1929 se např. po protizidovském násilí v Palestině konala sbírka na pomoc tamním Židům a v únoru 1932 vydalo vedení obce naléhavou výzvu, aby lidé přispěli na pomoc Židům na Podkarpatské Rusi, kterým hrozila smrt hladem a zimou.

Pardubičtí Židé formulovali svou příslušnost k modernímu židovskému společenství („žít ve víře, ale zbavené všech archaismů“) a současně k Československé republice a jejímu prezidento-

vi, tak jak bylo mezi českými a moravskými Židy v Masarykově republice běžné. Pardubice se staly centrem česko-židovského hnutí, spjatého se jménem zdejšího lékaře MUDr. Viktora Vohryzka (1864–1918), zakladatele a redaktora týdeníku českých pokrokových Židů *Rozvoj* (1904), jenž se svými spolupracovníky přispěl k tomu, že komunita patřila k nejpokrokovějším v zemi.

Nejvýraznější – a dosud patrnou stopu – zanechali místní významní obchodníci a průmyslníci: zmínění bratři Winternitzové a jejich Automatické mlýny; David Fanto (1852–1920) a jeho rafinerie petroleje a čistírna minerálních olejů, zpracování parafínu a výroba svíček zvané Fantovka a působící od roku 1890 (po zestátnění po roce 1948 fungovala jako národní podnik Paramo). K rozvoji perníkárské výroby přispěly továrny Mellekta a Kapo (majitelů Kafky a Poppera), expanzi místního lihovarnictví a výrobě octa vydatně napomáhal slavný lihovar Ignáce Wertheimera; řada pardubických Židů se zabývala textilní výrobou a obuvnictvím.

EGON A KAREL

EGON WINTERNITZ (1871–1932), mlynář, podnikatel a spoluvlastník Automatických mlýnů, se angažoval také v městském spolkovém a společenském životě. Vrchol jeho angažmá nastal roku 1931, kdy působil jako ředitel Celostátní výstavy tělesné výchovy a sportu Republiky československé. Tato událost, přesahující hranice města i kraje, se konala v rozsáhlém, pro akci speciálně upraveném a vybudovaném prostoru – na výstavišti v Tyršových sadech, na „všesportovním“ městském stadionu – a na dostihovém závodišti. Je pravděpodobné, že E. Winternitz finančně podpořil úpravy i budování zázemí (pavilony pro výstavy projektovali např. architekti Karel Řepa a Ferdinand Potůček).

Akci, která trvala od května do října 1931, zahájil prezident T. G. Masaryk a v dobovém popisu zahájení čteme: „Po závěrečném sboru pěveckého spolku Suk pozval ředitel výstavy Egon Winternitz pana prezidenta k vlastnímu zahájení

Hrobka Winternitzů na pardubickém židovském hřbitově. Foto J. Fiedler.

a prohlídce výstavy. Masaryk přestříhl připravenou pásku a jako první návštěvník otočil turniketem vstupní brány. V tu chvíli bylo ze zámeckých valů vypuštěno hejno dvou tisíc poštovních holubů, aby do všech částí země roznesli zprávu o zahájení výstavy. Z tohoto slavnostního okamžiku existují fotografie a je jisté, že ve skupině mužů kolem TGM stojí i ředitel výstavy (jedinečnou událost připomněl expozicí k jejímu 80. výročí Státní okresní archiv Pardubice, na jeho stránkách lze vidět dobové snímky).

Urna s popelem E. Winternitze spočívá na židovském hřbitově mezi hroby jeho

Jeden z opravených betonových trychtýřů.

živém jednání“ a Winternitzově zdůraznění dobrovolného rozhodnutí). Ví se také, že byl dlouholetým předsedou Východočeského jezdeckého klubu a pomohl k modernizaci místního závodiště. Karla Winternitze čekal tragický úděl – být v čele obce, jejíž členové byli za nacistického režimu zbaveni majetku, občanských práv a posléze deportováni do vyhlazovacích táborů. Židé z okresů Pardubice, Chrudim, Litomyšl a Vysoké Mýto odjeli do Terezína 5. a 9. prosince 1942, celkem se jednalo o 1258 osob, po válce se vrátilo 92 z nich; ze samotných Pardubic bylo zavražděno 541 Židů. Mezi nimi i Karel Winternitz s manželkou Olgou; jejich syn František se zachránil a bojoval v západní armádě a po válce odjel do Kanady.

MLÝNY

Autor studie o stavebně-historickém průzkumu Automatických mlýnů Fr. R. Václavík zdůrazňuje, že tato stavba zcela zapadala do širokého modernizačního procesu na konci prvního desetiletí 20. století: město se rozrůstalo, plánovaly se veřejné budovy, továrny, komunikační infrastruktura, došlo k regulaci řeky Chrudimky

(a s ní spojenému zániku starých vodních mlýnů). To, že si Winternitzové pro architektonickou podobu vnějšího vzhledu (vnitřní struktura s použitím železobetonové konstrukce byla pojata čistě technicky) vybrali právě Josefa Gočára, však vypovídá o jejich ambicích i moderním vkusu.

V Pardubicích od počátku 20. století vyrůstaly nové stavby ve stylu pozdního historismu a secese (nejznámější je zřejmě Městské divadlo) a objevovaly se i první modernistické industriální budovy: městské vodojemy (v Lázních

Bohdaneč od J. Gočára a v Pardubicích od Karla Kresse). Architekt Gočár, který v Pardubicích vystudoval nižší reálku a za ženu měl dceru místního primátora Chlada, byl již znám několika pracemi pro Hradec Králové, a především obchodním domem Wenke v Jaroměři. Projektem Automatických mlýnů začínala jeho hlavní kariéra v Hradci Králové, v Pardubicích a jejich okolí a v Praze.

Pro mlýny vytvořil budovu ve stylu geometrické moderny, která dodnes bere dech svou monumentalitou připomínající hrad, ale současně elegancí, již ještě umocňuje její odraz na říční hladině a fakt, že tvoří protipól pardubického zámku, stojícího naproti přes řeku. Architekt ji opatřil dvoubarevným pláštěm z rezného zdiva, na fasádách navrhl kobercový dekor (reliéfně vystupující kruhy a čtverce). Zdeněk Lukeš připomíná, že hranol čelního stěna završuje rozeklaná střecha, jejíž tvarosloví se hlásí k tradici štítových prvků připomínajících vlašťovčí ocasy, které byly typickým místním motivem pernstějnské renesance v 16. století, architekt se inspiroval rovněž babylonskou Ištařinou bránou. Komplex mlýnů byl zkolaudován na podzim 1911. Roku 1919 ho zasáhl mohutný požár, následná úprava byla opět zadána Gočárovi, který mlýny ještě zvýšil a obloukovým můstkem připojil k nově postavené vodárenské věži se samočinným hasicím zařízením, aby se rozsáhlý požár nemohl opakovat. Celkově tehdy patřil podnik k největším a nemodernějším mlýnům v Evropě.

OBNOVA

Mlýny přečkaly změny režimů a majitelů naštěstí jen s několika menšími úprava-

Automatické mlýny v dnešní podobě.

rodičů, Jakuba a Julie. Pro úplnost připomeňme, že velkým propagátorem spalování zesnulých žehem a iniciátorem stavby již proslulého pardubického krematoria, které navrhl architekt Pavel Janák, byl MUDr. Lev Thein, stoupenec česko-židovského hnutí a otec významného pěvce Národního divadla Hanuše Theina.

O Egonově mladším bratru KARLOVI (1879–1944), který od roku 1929 působil jako předseda náboženské obce, lze nalézt v rukopisu rabína Friedmanna několik zmínek: jedná se o záznamy o Winternitzových „slavnostních a věleých slovech“ při různých akcích. Za jeho předsednictví se mj. řešilo přiřazování menších a nepočtených obcí k pardubické kehole (Friedmann píše o „bouř-

Futuristická GAMPA a Sféra od architekta Jana Šepky.

mi. I socialistický režim si byl vědom jejich architektonické hodnoty. Fungovaly až do roku 2013. (pokračování na str. 11)

ZEMŘEL ROBERT BADINTER

Právník a politik, který ve Francii prosadil zrušení trestu smrti

„Pro děti deportovaných, jejichž rodiče pohltila tma vyhlazovacích táborů, je to, jako by jim někdo drahou bytost amputoval. Život ránu zajizví. Ale jsou okamžiky, kdy se nevyslovitelná bolest vrací v místě, které zůstalo prázdné.“

Ta slova pronesl nedávno zesnulý francouzský právník a politik, bývalý ministr spravedlnosti, Robert Badinter. Bylo to v únoru roku 2015 během jeho prvního a posledního projevu při shromáždění, kterým si Lyon každoročně připomíná nacistickou razii v ulici Sainte-Catherine. Během ní byl, mezi jinými, zatčen také Badinterův otec Simon.

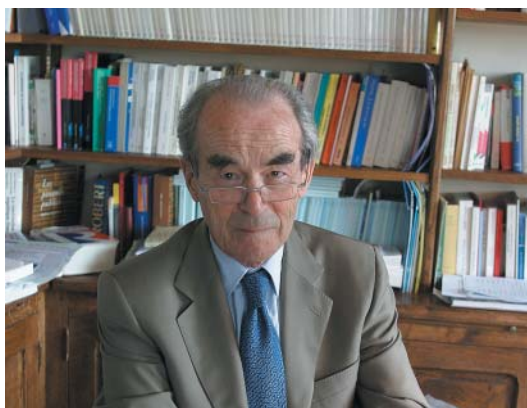
Robert Badinter se piety vždy účastnil, ale mlčky. Pouze v roce 2015 prolomil svoje mlčení, aby varoval před silicím antisemitismem ve Francii.

O tom, co se stalo 9. února roku 1943, mluvil nerad a pouze když cítil, že je to nutné. Přitom se netajil tím, že tento traumatický zážitek byl naprosto zásadní pro směřování jeho budoucího života. Jako by vše, za co bojoval a co vytvářel pro druhé, nějak souviselo s prázdnem po otci. To má ostatně společné s dalšími výraznými osobnostmi francouzského veřejného života, jako je třeba „lovce nacistů“ Serge Klarsfeld, jemuž za podobných okolností zatkli otce v Nice, nebo psychiatr a neurolog Boris Cyrulnik, jemuž z Bordeaux odvezli oba rodiče a který je autorem zásadních studií a popularizačních knih na téma traumatu.

9. ÚNORA 1943

l'Union générale des Israélites de France (UGIF) byl úřad vytvořený vichistickým režimem v roce 1941. Jeho lyonské sídlo se nacházelo ve druhém patře starého domu v jedné ze středověkých úzkých uliček u náměstí Terreaux. Oficiálně měl tento úřad na starost distribuci podpory pro nejpotřebnější, přijímání pošty pro uprchlíky bez stálé adresy, lékařskou péči, umístování dětí do pěstounských rodin. Neoficiálně se zde ale také vyráběly falešné dokumenty a organizovaly se útoky do Švýcarska. A přesně to měl Simon Badinter v plánu pro sebe, svoji manželku Charlotte a dva syny, Roberta a Clauda, s nimiž na naléhání zbytku rodiny utekl z Paříže.

Když se 9. února ráno vydal jako skoro každý den do ulice Sainte-Catherine, netušil, že se tu šéf lyonského gestapa Klaus Barbie rozhodl udělat razii a následně úřad zrušit. Místnosti organizace byly obsazeny muži v civilu, přítomní byli zatčeni a sekretářka dostala příkaz říci do telefonu každé-

Zajímal se o každého, kdo ve společnosti nějak trpěl. Foto archiv.

mu, kdo zavolá, aby se dostavil. Do léčky se Barbiemu podařilo nalákat 86 lidí, 80 z nich bylo deportováno do vyhlazovacích táborů na východě. Přežili pouze tři.

Na desce, která je umístěna vedle vchodu do domu č. p. 12, lze číst jména zavražděných. Jsou mezi nimi i děti. Pouze 28 ze zatčených byli Francouzi, ostatní

Č. p. 12 ulice Sainte-Catherine. Foto Jiří Zavadil.

byli uprchlíci z okupovaných částí Evropy, jichž v Lyonu „uvízlo“ asi 40 tisíc.

Robert se odpoledne vrátil domů z Ampérova lycea, kde s výborným prospěchem studoval, a našel matku bez sebe úzkostí. Otec se od rána neukázal ani neo-

zval. Čtrnáctiletý chlapec se vydal otce hledat. Když vystoupal v čísle 12 do druhého patra, narazil na hlídkujícího muže v civilu, který po něm chtěl dokumenty. Robert mu dal svoji studentskou kartu a utekl. K bolestným otázkám, jež ho pak celý život pronásledovaly, patřilo i to, že si nebyl jist, zda v okamžiku, kdy předával svoji kartu, náhodou v místnosti nalevo, v rohu, nespátřil svého otce.

ZÁCHRANA A MLČENÍ

Protože bylo jasné, že zatčení na sebe nenechá dlouho čekat, opustila Charlotta s Robertem hned druhý den ráno lyonský byt. Robert odjel za bratrem Claudem do vesnice v pohoří Vercors, kde Italové, navzdory Němcům a Francouzům, dosud poskytovali uprchlým Židům ochranu. Matka se tajně vypravila do Paříže v marné naději, že zjistí, co se stalo s manželem. Po neúspěchu se vrátila za syny a společně našli útočiště ve vesnici Cognin v Savojských Alpách, kde vydrželi až do

konce války.

Návrat do osvobozené Paříže byl další ranou, s níž se mladý Robert musel vyrovnávat. Bylo to město, kde vládlo mlčení, kde v bytech po deportovaných Židech žili jejich uklízečky nebo sousedé a odmítali je vydat zpět. Kde nikdo nebyl pohřben ani potrestán. A potom začaly přijíždět vlaky s přeživšími, kteří se podobali kostrám. Otec mezi nimi nebyl. A v kině běžely první hrůzné záběry z osvobozených koncentračních táborů.

Navzdory všemu si Robert Badinter dokázal užít všeho, co poválečná Paříž nabízela, ať v umění nebo ve společenském životě. Vystudoval práva, stal se advokátem a brzy vstoupil do politiky. Za svého adoptivního duchovního otce si zvolil známého bojovníka za spravedlnost Victora Huga a podařilo se mu dovést ke zdárnému konci jeho životní zápas: v roce 1981 byl Badinterovou osobní zásluhou ve Francii navždy zrušen trest smrti. K jeho dalším slavným kauzám patří dekriminace homosexuality.

Badinter se neomylně zajímal o každého, kdo ve společnosti nějak trpěl. Například také o vězně. Podmínky ve vězeních, smysl a účel věznění jako takového, to byla témata, k nimž se ve svých knihách i v praktických zápasech vracel.

Francouzská levice v něm ztratila inspirativní osobnost, na jejíž intuici se mohla vždy spolehnout.

VZPOMÍNKA

Letos se tedy poprvé vzpomínková akce v ulici Sainte-Catherine konala bez fyzické přítomnosti Roberta Badintera. Byla proto věnována nejen zavražděným z roku 1943, jejichž jména byla jako každý rok čtena, ale také jemu. Ulička byla plná starších i mladých lidí, bylo vidět, že tato část historie je nejen pro židovskou komunitu v Lyonu stále živá.

Projev měl Richard Zelmati, regionální prezident Rady židovských organizací ve Francii. Poté následovala minuta ticha. Jean Lévy, regionální zástupce Asociace synů a dcer deportovaných Židů ve Francii, přečetl projev nepřítomného Serge Klarsfelda, jenž ve shodě s Badinterem za jediný lék na rasovou a jinou nesnášenlivost považoval výchovu občanů ke sdílené odpovědnosti za společnost jako celek.

Promluvil lyonský starosta Grégory Doucet, který vyzdvihl Badinterovo přesvědčení, že pomsta oslabuje, zatímco spravedlnost nám dovoluje růst. Řekl také, že vzpomínat je naše svatá povin-

Vzpomínka 9. února 2024. Foto J. Zavadil.

nost, a zmínil budoucí památník šoa, který už existuje v návrhu a město jej hodlá umístit příští rok na náměstí Carnot. Dnes už tam stojí pomníček věnovaný deportovaným dětem z Izieu.

Byly položeny květiny, zazněla francouzská hymna a na závěr modlitba za mrtvé, kterou pronesl vrchní lyonský rabín.

Zdá se být významné, že Robert Badinter zemřel právě v noci na 9. února, v den výročí zátahu v ulici Sainte-Catherine. Jako by se po dlouhých 81 letech opět shledal se svým otcem. Jako by svou smrtí znovu poukázal na to, že i na těch nejhorších ranách a křivdách, pokud je člověk ve zdraví přežije, lze postavit smysluplný, hledáním dobra a spravedlnosti naplněný život.

MAGDALÉNA PLATZOVÁ, Lyon,
s příspěvím JIŘÍHO ZAVADILA

NEJMODERNĚJŠÍ V EVROPĚ

(dokončení ze str. 9)

Významnou roli v záchraně této oficiálně uznané národní kulturní památky se hráli místní občané, kteří si uvědomili jedinečnost místa a jeho genius loci a založili iniciativu Mlýny městu, v jejímž rámci se začaly pořádat kulturní akce. O definitivně šťastný konec se pak postarali manželé Smetanovi, kteří zchátralý areál od města odkoupili a vytvořili projekt rekonstrukce a revitalizace jednotlivých budov. Do plánu obnovy se podařilo zapojit město i Východočeský kraj, získaly se dotace od evropských fondů a revitalizace byla svěřena špičkovým architektům.

Na podzim 2023 se areál otevřel veřejnosti. V hlavní budově mohou zájemci navštívit Gočárovu galerii (již provozuje kraj), v protějším sílu turistické centrum, vyhlídkovou terasu a multifunkční sál. Z budovy bývalého skladu balené mouky vznikla futuristicky pojatá Galerie města Pardubic (GAMPA) a polytechnické centrum Sféra, které navrhlo studio Šépka architekti stejně jako nádherné čisté

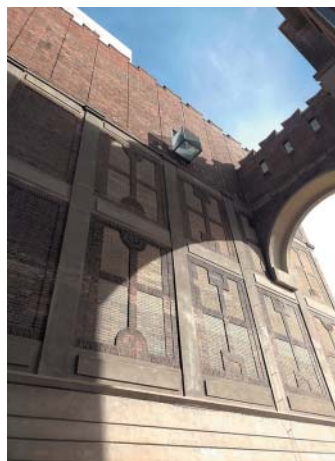
prostranství z cihlově zbarvené dlažby. Plánuje se ještě dostavba bytových domů, které prostranství uzavřou. K návštěvě je tak možná nejlepší příležitost nyní, kdy břehu u Chrudimky vévodí jen zmíněné budovy a nádvoří mezi nimi.

V části, kde sídlí Gočárova galerie, si kromě stálé expozice s názvem *Transmise* (zahrnující mj. obrazy J. Čapka, Květy Válové, M. Medka, K. Malicha, K. Nepraše, V. Hudečka, J. Koláře ad.) a krátkodobých výstav můžete prohlédnout i zachované prvky původních mlýnů, které samy o sobě vydají za exponáty: poplachové zařízení, trychtýř s transportním

potrubím, rovinný vysévač či elektromotor s čerpadlem a betonové trychtýře.

CO CHYBÍ

Nějak se však stalo, že v celém skutečně velkolepém a energii vyzařujícím areálu se zatím nenašel prostor, kde by byli nějakým způsobem připomenuti ti, kdo se o jeho vznik zasloužili: původní majitelé a prostředí, z něhož vzešli. Mimochodem na hlavním průčelí nebyla obnovena původní firma Bratři Winternitzové, ale zůstal tam pozdější název Automatické mlýny (celý název originální firmy zněl Pardubické válcové mlýny bratří Winternitzů). Kromě samotných Winternit-

Detail rezného zdiva s geometrickými obrazy.

zů by si pozornost zasloužil i JINDŘICH POLLERT, pražský stavitel a inženýr, narozený roku 1878, který navrhl několik významných průmyslových objektů (v Praze budovu továrny Waldes, v Pardubicích první naftovou rafinerii Fantovy továrny). Jeho podíl na výstavbě mlýnů spočíval v úpravě stavebních plánů a v konstrukčních změnách, jež se tý-

Trychtýř se skleněným transportním potrubím.

kaly funkčnějšího protipožárního systému. Ing. J. Pollert zahynul v Terezíně v září 1944.

A ještě něco: vydátele-li se do Pardubic (což lze opravdu vřele doporučit), všimněte si na Pernštýnském náměstí několika stolpersteinů, tedy kamenů pokládaných před domy, v nichž žili či pracovali za holokaustu zavraždění Židé. U domu č. p. 79 jsou stolpersteiny na paměť

Rudolfa Weinera (nar. 1882), jeho ženy Růženy (1880) a dcery Heleny (nar. 1914); jedná se o prarodiče a tetu našeho bohužel již zesnulého kolegy, historika Tomáše Pěkného.

Text a foto ALICE MARXOVÁ

Armand Laferrère

PŘÍČINY MASAKRU ZE 7. ŘÍJNA 2023

Během masakru 7. října 2023 pronikly na území Izraele stovky osob z Gazy a drancovaly, co se dalo. Ale už o čtyřicet hodin později měl Izrael zpět po kontrolou všechna svá území, pobil kolem tisíce teroristů a vzal do zajetí na pět set osob. Nicméně vědomí, že utrpěl strategickou porážku – nejtěžší od obnovení židovského státu v roce 1948 –, dolehlo na celou zemi. Strategickou lest, jež umožnila Hamásu zaskočit armádu a zpravodajské služby Izraelců, bylo možné velice rychle analyzovat.

ZASKOČENÍ IZRAELE

Izrael se znovu – stejně jako před jomkipurskou válkou v roce 1973 – dopustil chyby tím, že nedokázal lépe vyhodnotit bezpečnostní situaci, v níž se ocitl. Jeho vidění věci, jež sami Izraelci označují slovem „pojetí“ (koncepce), můžeme vyjádřit takto:

1. Izrael je dostatečně silný, aby čelil jakékoli hrozbě.

2. Síla židovského státu přivádí rostoucí počet arabských států k tomu, že se s ním snaží navázat kontakty, což je předzvěstí období míru a rozvoje.

3. Íránem financované milice na hranicích s Izraelem – Hamás v Gaze a Hizballáh na hranici s Libanem – si jsou vědomy své slabosti a nepustí se do žádné sebevražedné akce.

4. Vedení těchto milic je mimořádně zkorumpované a lpí na své životní úrovni. To Izraeli poskytuje vlivovou páku.

5. Již pominula konvenční existenční hrozba. Jediným existenčním ohrožením Izraele je íránský jaderný program, což lze řešit kombinací sabotážních akcí a protiraketového štítu.

Při zpětném pohledu můžeme slabý bod této koncepce shrnout v přísloví dobře známém židovskému lidu:

„Tvrdí-li někdo, že tě chce zabít, musíš mu věřit.“ V Íránské islámské republice stejně jako na územích spravovaných jeho dvěma filiálkami u hranic Izraele nepřestala každodenní propaganda – vštěpovaná dětem ve školách a den co

hu při častých ozbrojených střetech s Hamásem, k nimž docházelo za jeho vlád v letech 2008–2022, vždy odmítal vydat příkaz k úplnému zničení Hamásu. Byl přesvědčen, že musí existovat organizace, která vyvažuje Palestinskou samosprávu a Fatah spravující největší část Judeje–Samaří. Netanjahu bude v dějinách zapsán jako ten, kdo mohl zabránit masakru

Kde jsme udělali chybu? A kdo je za ní zodpovědný? Foto Karel Cudlín.

den opakovaná v rozhlase – stále zdůrazňovat, že zničení Izraele a likvidace Židů představuje nejvyšší cíl, jakého lze dosáhnout. Jestliže bychom chtěli věřit, že populace každodenně vystavená působení této ideologie by jednou mohla přistoupit na to, že jejich představitelé tento cíl přestanou sledovat, vyžadovalo by to velkou dávku optimismu.

CHYBY IZRAELE A ZÁPADU

Jednou z osobností, které nejvíc přispěly ke strategické porážce Izraele, je současný premiér Benjamin Netanjahu. Jeho strategická vize zahrnovala po celá desetiletí dva následující axiomy:

1. Je třeba se za každou cenu vyhnout palestinskému sjednocení, jež by druhé straně poskytlo silnou pozici při vyjednávání, která si přeje Západ a která by mohla Izrael přinutit ke strategickým ústupkům ohrožujícím jeho přežití. V důsledku toho Netanja-

a předem vyřadit ze hry nesmiřitelné nepřátele Izraele, ale neučinil tak.

2. Protože strategická hrozba přichází z Íránu, je zásadně důležité udržovat dobré vztahy s jeho spojencem Ruskem, aby na Írán vyvíjelo zmírňující vliv. Netanjahu především po ruské invazi v únoru 2022 vždy odmítal zaujmout jasný postoj ve prospěch Ukrajiny nebo jí poskytnout vojenskou pomoc. Tato benevolence, úslušnost vůči mocnosti v totální válce proti Západu – ano, proti Západu, obzvláště když je Izrael hrdý na to, že je jedním z jeho pilířů – Rusku nijak nebránila poskytovat metodologickou pomoc Hamásu při jeho útoku ani mu otevřeně projevit svou podporu po masakru skutečně v den Putinových narozenin.

UNRWA

Nicméně analytické chyby jednoho vůdce (na jeho omluvu sdílené podstatnou částí jeho bezpečnostního aparátu) ještě nemusejí způsobit přehléd-

nutí hlubšího omylu, který po více než padesát let provází všechny západní snahy nalézt řešení izraelsko-palestinského konfliktu. Západní mocnosti vůbec nedokázaly palestinské straně předat věrohodné poselství, že nezbytnou podmínkou jakékoli dohody bude trvalost, nezvratitelnost existence Izraele.

Naopak, propaganda vyhlazování, která těžce poznamenává představitele Palestiny už od jejich dětství, je ve školách financována Úřadem OSN pro palestinské uprchlíky na Blízkém východě (UNRWA) pověřeným podporou palestinských uprchlíků podle právních regulí, jež přísluší jedině této populaci a liší se od pravidel, která se vztahují na všechny ostatní uprchlíky ve světě. Několikrát po sobě se prokázalo, že organizace UNRWA poskytla své služby a zařízení teroristům z Hamásu. Ideologie, kterou neustále šíří, je právo na návrat na současná izraelská území.

U všech ostatních uprchlíků na celém světě se počítá s tím, že se v místě, kam uprchli, asimilují. UNRWA naopak udržuje utečenecké tábory na celém palestinském území, jinými slovy právě tam, kde se potomci utečenců z roku 1948 měli v případě rozdělení území integrovat. Západní iniciativy při své snaze dosáhnout řešení v podobě dvou států vždy ztroskotaly u zásadního bodu zachování bezpečnostních záruk pro Izrael po nějaké dohodě. V roce 1993, 2001 a v roce 2008 Izrael na nátlak Západu Palestincům navrhl transfer území pro vytvoření nového státu, ale pokaždé dodával požadavek bezpečnostních záruk. Cílem bylo zabránit tomu, co se stalo v Gaze po stažení Izraele v roce 2005: postupnému vytváření vojenské strategické hrozby. Vzhledem k tomu, že od západních mocností nepřicházela žádná podpora zaručující bezpečnost Izraele, palestinská strana vždy odmítala jakoukoli dohodu v naději, že v budoucnosti získá

území a zároveň bude schopna připravit a podniknout vyhlazovací válku.

PROTI ZÁPADU

Vedle analytických chyb ohledně bezpečnosti Izraele zodpovídá ve stejné míře za situaci, která vedla k masakru 7. října, neochota západních mocností jasně prohlásit, že existence Izraele je nezvratitelná. Dny následující po masakru kromě jiného ukázaly, že tvoří součást širšího konfliktu namířeného nejen proti Izraeli, ale proti Západu jako celku.

K těmto islamistickým manifestacím, v jejichž pozadí byla řadou západních bezpečnostních služeb rychle odhalena organizační schopnost a pohotovost Íránu, se připojila všeobecná mobilizace protizápadní krajní levice v Evropě a ve Spojených státech.

Stáli snad za touto mobilizací ultralevice Rusové, velcí specialisté na manipulaci lidí na sociálních sítích? Tento faktor přirozeně nevysvětluje všechno. Bylo logické, že ideologie,

který vycítil nový pogrom, explodoval radostí. Západ nebude moci financovat zároveň dvě války, na Ukrajině a v Izraeli. Bude muset skončit s vlastním vyčerpáváním a zabránit hrozbě své historické civilizační porážky, která by znamenala triumf jiných „světů“ (ruský eufemismus pro označení impérií): ruského, muslimského a čínského.

Nejpravděpodobnější je, že následující měsíce přinesou neúspěch této strategie. Izraelská odpověď v Gaze má všechny šance dosáhnout svého cíle: úplného zničení vojenského potenciálu Hamásu a jeho nahrazení umírněnější vládou v Pásmu Gazy. Bude-li Hizballáh chtít otevřít druhou strategickou frontu na severu, pro Izrael bude velice snadné celý jih Libanonu vojensky zpacifikovat. Pokud jde o myšlenku, že by se světové mínění mohlo masivně obrátit proti dvojnásobnému vítězi, tak ta je nepochybně důkazem jistého strategického irealismu.

Přeložil Josef Mlejnek

Izraelská odpověď v Gaze má všechny šance dosáhnout svého cíle. Foto Karel Cudlín.

která tvrdí, že ti, kdo vládou, nemají nikdy pravdu a že ovládaní mají právo se bouřit, váhá s odsouzením napadení lidí Západu teroristy z „globálního Jihu“. Západ je otrokem iluze, že racionalita a chuť svobody a života mají na dějiny národů určitý vliv, a tak nechtěl vidět souvislost mezi oběma přístupy. Netřeba dodávat, že ruský internet,

Český překlad studie Armanda Laferrière Izraele: ce massacre qui change le monde (Commentaire 184, zima 2023–2024) vyšel v prvním čísle dvouměsíčníku Kontexty, odkud jsme převzali část, ve které autor hovoří o chybách Izraele a Západu, jež umožnily vpád teroristů z Hamásu na území Státu Izrael 7. října 2023.

ŽIDÉ A NEŽIDÉ V PROTEKTORÁTU

Vyšlo nové tematické číslo časopisu *Judaica Bohemiae*

V březnu si připomínáme 85. výročí okupace Čech a Moravy nacistickou armádou. K tématu okupace vyšla od roku 1989 a pádu komunistického režimu obsáhlá, ideologicky nezátížená literatura, odborné knihy a studie, vzpomínky přeživších. Nicméně, jak píše editorka nového čísla časopisu *Judaica Bohemiae* Magda Veselská, „přes pozornost, kterou čeští i zahraniční badatelé trvale věnují perzekuci českých a moravských Židů v období nacionálního socialismu, vykazuje naše poznání tohoto období stále ještě mnoho bílých míst“. V anglickém jazyce vydané tematické číslo *Judaica Bohemiae* (58/2023) má podtitul *Jews and Non-Jews in the Protectorate of Bohemia and Moravia: Attitudes, Strategies, Policies, and Practices* (Židovské a nežidovské obyvatelstvo v Protektorátu Čechy a Morava: postoje, vztahy, strategie a jejich dynamika) a je výsledkem spolupráce mezi Židovským muzeem v Praze a Institutem pro studium totalitních režimů.

Editorka zdůrazňuje, že stranou pozornosti badatelů dosud zůstávají méně početné skupiny židovských obětí, jejichž osud se naplnil ještě před zahájením deportací z Protektorátu Čechy a Morava na podzim 1941, respektive které se pokusily pronásledování a transportům různým způsobem vyhnout. Byli i Židé, již se osudu vzepřeli a identitu vnucenou jim norimberskými zákony nepřijali. Spolu s nežidovskými přáteli se během války zapojili od odboje proti okupantům. O řadě aktivit víme pouze ze vzpomínek přeživších, kterých však bylo jen málo.

Autoři pěti studií, založených na primárním výzkumu, kombinují vykreslení konkrétních příběhů jednotlivců s výsledky oficiálních úředních procesů, které měly na osudy protektorátních Židů bezprostřední dopad.

DOPISEY EMILU HÁCHOVI

Magda Veselská si v úvodní studii všimá pronásledovaných ještě před zahájením deportací na podzim 1941. K tomu účelu využívá prameny osobní povahy, především soubor korespondence adresované již od podzimu 1938 prezidentu republiky Emilu Háchovi z Archivu Kanceláře prezidenta republiky. Velká část podání je

ovšem anonymních, i ta však vyjadřují pisatelovu motivaci.

Postoje vyjádřené v dopisech prezidentovi Židy vesměs podporovaly. Někteří žádali prezidenta o vyjmutí z židovských zákonů pro své a manželovy zásluhy o českou společnost, další se přimlouvají za sobě blízkou skupinu – pokřtěné Židy, vojáky čsl. armády, státní úředníky, inteligenci, osobnosti kultury nebo sousedy ze svého okolí. Prezident na tyto dopisy neodpovídal,

JUDAICA BOHEMIAE LVIII

JEWISH MUSEUM IN PRAGUE
INSTITUTE FOR THE STUDY OF TOTALITARIAN REGIMES
2023

jen výjimečně prezidentská kancelář podepsaným potvrdila příjem nebo je postoupila jinému úřadu. Na výzvy, aby na obranu Židů veřejně vystoupil, Hácha nereagoval.

Veřejnost tak byla vystavena především vlivu cenzurovaného protektorátního tisku nebo radikálních periodik typu *Arijský boj* či *Štít národa*. To se projevuje i na udáních adresovaných gestapu a jiným složkám represivního aparátu. Další oblastí, kterou Veselská sleduje, jsou Židé v preventivních zatýkácích akcích od poloviny března 1939. Jejich cílem byli nejčastěji komunisté a sociální demokraté, řada uprchlíků z pohraničí a z Německa a Židé, kteří podle odhadů tvořili až 20 procent všech zatčených. Další zatýkácí akce následovaly po vypuknutí války v září 1939. Mezi těmito zatčenými byla i řada významných osobností.

Velký počet Židů v protektorátu se setkal s tím, že nějaký jejich skutek vzbudil pozornost protektorátní policie nebo gestapa. Protektorátní policie trestala obvykle pokutou nebo kratším vězením. Gestapo většinou „provinilce“ odeslalo v tzv. ochranné vazbě (*Schutzhaft*) do koncentračního tábora, později je přednostně zařadilo do transportu do Terezína (*Weisung*). Nejvíce vyšetřovaných případů brněnského gestapa se zpočátku týkalo zajišťování majetku zatčených a emigrantů, zatajování majetku a arizace, další porušování protizidovských nařízení nebo pokusů o opuštění protektorátu. Od července 1943 bylo Židům odepráno „privilegium“ stát před řádným soudem a trestáním jejich přečinů bylo pověřeno výhradně gestapo. Po odpykání trestu ve vězení byla u Židů zpravidla uplatněna ochranná vazba, tedy odesláni do koncentračního tábora. Za hospodářské delikty, které byly důsledkem omezeného množství povolených potravin, byl k trestu smrti odsouzen větší počet osob.

Pronásledování se mohli pokusit zachránit odchodem z protektorátu, do úkrytu nebo do ilegality. Jednotlivci se prozíravě vyhnuli registracím, které na pokyn nadřízeného nacistického úřadu prováděly židovské obce od léta 1939. Před začátkem deportací uvažoval o ukrývání málokdo. V září 1941 přišla veřejná stigmatizace Židů v podobě povinnosti nosit žlutou hvězdu a následně tzv. opatření proti židomilným Čechům. S příchodem Heydricha na podzim 1941 se ukrývání ještě zkomplikovalo. Počet Židů, který padl za obětí prvnímu stannému právu, byl neobyčejně vysoký. V době zvýšených policejních kontrol za druhého stanného práva mohlo poskytnout úkryt a potravinové listky jen malé množství nežidovských přátel. Stanné soudy vynášely tři typy rozsudků – trest smrti, předání gestapu nebo (ve výjimečném případě) propuštění.

Židé ztratili půdu pod nohama, existenci, jistoty a museli se neustále adaptovat na zhoršující se podmínky. Žili v pocitu ohrožení, stresu a strachu. Řada Čechů s Židy sympatizovala a snažila se jim aktivně pomoci. Interakce mezi Židy a protektorátní společností byla intenzivní a měla různé podoby (extrémní podmínky vygenerovaly i židovské konfidenty gestapa). Gestapo mělo nepokrytý zájem o majetek zatčených, který mohlo konfiskovat. Uvalení ochranné vazby a odesláni do koncentračního tábora průběžně decimovalo židovské společenství. Počty takto postižených jdou

do stovek, ale přesněji se odhadují těžko, stopa mnohých se nenávratně ztratila.

ŽIDOVSKÉ ŽENY V RAVENSBRÜCKU

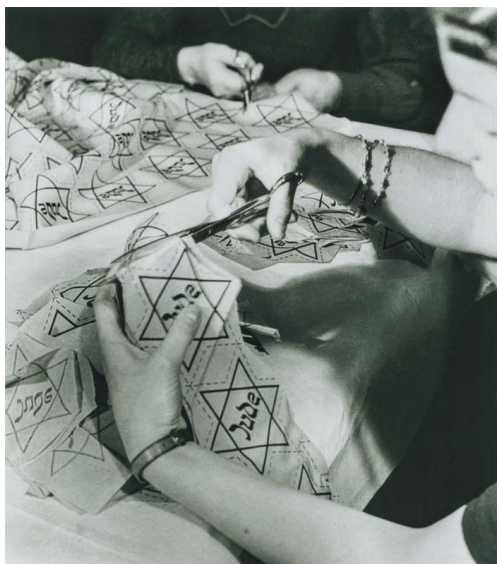
V následné studii se Pavla Plachá věnuje židovským ženám z Protektorátu Čechy a Morava, které byly po zatčení gestapem internovány v tzv. ochranné policejní vazbě v hlavním ženském koncentračním táboře v Ravensbrücku. Ačkoli se nejednalo o lágr určený pro internaci židovských vězňů kvůli jejich „rasové příslušnosti“, táborem prošel nebo v něm zahynul velký počet židovských vězeňkyň. Mezi těmi, které se do Ravensbrücku dostaly z protektorátu, byly jednak vězeňkyně v tzv. ochranné nebo preventivní policejní vazbě na základě přestupků, které se často zakládaly na kontaktech s jejich nežidovským okolím. Byly ale zatýkány také kvůli odbojové činnosti, výrobě a rozšiřování ilegálních tiskovin, organizování ilegálních schůzek či rozšiřování zpráv zahraničního rozhlasu nebo z důvodu ukrývání ilegálně žijících osob či kvůli pomoci rodinám zatčených a odbojové činnosti rodinných příslušníků. Nacházíme zde větší počet Židovek, které se pokusily vyhnout deportaci ukrýváním nebo útekem z protektorátu. Kvůli nedovoleným kontaktům se Židy se do Ravensbrücku do-

Hana Roubíčková a Hana Blechová. Foto ŽMP.

stal z protektorátu také větší počet tzv. arijských žen, které se snažily pomáhat rodinným příslušníkům, přátelům či blízkým.

Podle svých přestupků byly židovské ženy klasifikovány jako „politické“ nebo „asociální“, židovský původ byl ale vyznačen v úředních dokumentech a na vězeňském oblečení. Jejich celkový počet se odhaduje na 20 000. V letech 1939–1942 bylo v tábore internováno přibližně 1400 židovských žen, z toho nejméně 88 „čes-

Vystřihování hvězd, září 1941. Foto ŽMP.

kých Židovek“ z protektorátu. Po zahájení hromadných deportací bylo v Ravensbrücku zavražděno přibližně 800 židovských vězeňkyň především z Německa a Rakouska, ale také z protektorátu a dalších zemí. V letech 1943 a 1944 počet židovských vězeňkyň strmě vzrostl kvůli transportům z věznic a káznic za účelem „zničení prací“, ale nejvíce kvůli transportům židovských žen z Osvětimi a hromadných transportů z Maďarska a Slovenska. V lednu 1945 zde byla zprovozněna plynová komora, v níž bylo zavražděno až 6000 žen. Podle odhadů celkem zahynulo v Ravensbrücku kolem 25 000 vězeňkyň.

K zatčení a internaci ostatních žen vedly také případy pomoci židovským osobám k emigraci nebo jejich ukrývání před deportací. Některé ravenbrücké vězeňkyně byly za tuto činnost později oceněny titulem Spravedlivý mezi národy. Mezi nejznámější patří případ Mileny Jesenské, která uprchlíky ukrývala a spoluorganizovala jejich útky. Její život a vězeňské poměry v Ravensbrücku popsala její židovská přítelkyně Margarete Buberová-Neumannová.

KATOLICKÁ CÍRKEV A ŽIDÉ V PROTEKTORÁTU

Postoji představitelů a duchovních katolické církve k pronásledování Židů od

30. let 20. století se věnuje Stanislava Vo-dičková. Církev se v protektorátu ocitla ve složité situaci, protože po okupaci ztratila ochranu Svatého stolce ve formě mezinárodního konkordátu s Vatikánem. Zároveň utrpěla velkou ztrátu, když během krátké doby v letech 1940–1941 zemřeli tři z šesti biskupů – především pražský arcibiskup Karel kardinál Kašpar. I sama katolická církev a její představitelé se ocitli v hledáčku gestapa a perzekucí bylo bezprostředně postiženo i duchovenstvo: k prvnímu organizovanému zatýkání mezi kněžími došlo 1. září 1939 v rámci akce A I, ale skutečná perzekuční vlna je zasáhla v době druhého stanného práva na jaře 1942.

Po vypuknutí války konkordáty v některých státech chránily židovské konvertity před transporty. Nacisté naopak vyvíjeli nátlak, aby byli deportováni všichni Židé bez rozdílu náboženského vyznání. V protektorátu se proti řadě diskriminačních nařízení směřujících k izolaci Židů a jejich vyloučení ze společnosti vyslovil již v květnu 1939 kardinál Kašpar. Svůj nesouhlas s chystaným nařízením o právním postavení Židů ve veřejném životě z dubna 1940 poslal prezidentu Háchovi: „Takový zákon by zasahoval do svědomí tak daleko, že by nebylo katolického biskupa, který by proti podobnému znásilňování svědomí veřejně neprotestoval!“ Říšský protektor návrh protektorátní vlády odmítl a 21. června 1939 vydal své vlastní nařízení, které bylo založeno na norimberských zákonech.

Mnozí duchovní se spolu s katolickými laiky zapojili do sítě padělatelů křesťanských listů a cestovních pasů a často obětovali svůj život pro druhé. Už od mnichovské dohody začala katolická církev v českých zemích řešit zvýšený počet žádostí o křest židovských obyvatel. Zatímco v roce 1936 požádalo o křest v pražské arcidiecézi 36 židovských rodin, v roce 1938 je registrováno již na 400 žádostí o křest. Po okupaci došlo k dalšímu velkému nárůstu židovských křtů např. ve farnosti sv. Štěpána nebo sv. Václava na Smíchově a zejména u sv. Mikuláše na Malé Straně, kde farář Ferdinand Hrouda za první tři měsíce po okupaci vystavil asi 350 křesťanských listů. Tyto farnosti byly proto dlouhodobě sledovány gestapem a jejich duchovní opakovaně zatýkáni.

ARNO PAŘÍK

(dokončení v příštím čísle)

MALÁ ENCYKLOPÉDIA (NE)SYNAGÓG

Synagógy zo Slovenska na starých pohľadniciach

Na knižných pulkoch sa nedávno objavila nová kniha. Umožňuje obdivovať (z väčšej časti, žiaľ, navždy stratený) „prekrásny starý svet“. Pohľadnice synagóg z obdobia medzi rokom 1898 a 30. rokmi minulého storočia ponúkajú estetický zážitok, ale aj informácie o ich ďalších osudoch. Výsledkom je množstvo informácií a podnetov na zamyslenie.

KOMUNITA

Ak som dobre počítal, Jozef Dukes so svojim spolupracovníkom Eugene Slutským (a vďaka pochopeniu priateľných filokartistov) vybrali zábery zo 118 slovenských lokalít. (Pohľadnic je viac, lebo niekde nebola len jediná synagóga, inde zas ukazujú objekt z rôznych perspektív.) Dnes, keď na Slovensku pôsobí 12 ŽNO, sú to ťažko predstaviteľné počty komunit a objektov. Pritom sa stále jedná len o zlomok predvojnového stavu. Veď podľa sčítania ľudu sa v roku 1930 na Slovensku prihlásilo k židovskému vierovyznaniu 136 767 osôb, ktorí obývali 2337 lokalít. Po oslobodení tu evidovali už len asi 30 000 preživších, pričom nemalá časť z nich sa pod vplyvom nedávnej tragédie rozhodla odísť zo Slovenska. Niektorí sa sťahovali do českej časti republiky, iní volili alíja. Výsledkom týchto procesov sú početné „židoprázdné“ mestá a dediny. Niekdajšiu židovskú prítomnosť pripomínajú len opustené synagógy a cintoríny.

(NE)SYNAGÓGY

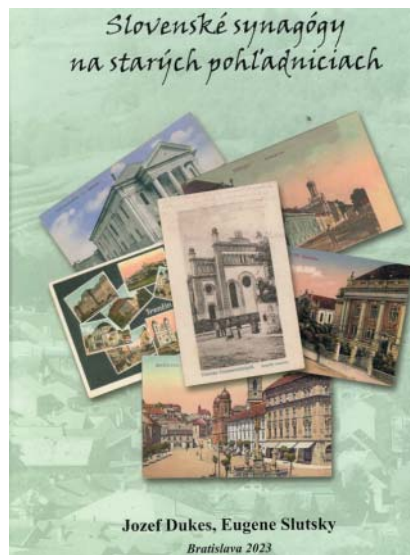
Ako som spomenul, ku každej prezentovanej synagóge je pripojená stručná charakteristika, ktorá okrem základných historických faktov často informuje aj o jej ďalších osudoch. Už zbežný pohľad potvrdzuje, že pravidelné židovské bohoslužby sa konajú len v niekoľkých mestách. (Podotýkam, že formulácia „židovské bohoslužby“ má dôvod. Z popisov pohľadnic, ale aj z iných prameňov vyplýva, že niektoré bývalé synagógy sa „transformovali“ na kostoly rôznych kresťanských cirkví.

Veľká časť objektov, prezentovaných v knihe, zmizla z povrchu zemskeho v období oboch totalít. Ich existenciu niekedy pripomínajú aspoň informačné tabuľky, iné ostali len v nostalgických spomienkach pamätníkov. Padli za obeť

režimu ľudáckeho slovenského štátu, ešte viac ich zrúcali v 50. až 70. rokoch 20. storočia, teda počas vlády KSČ. V prípadoch, kedy náporu času a totalitných režimov odolali aspoň zdevastované múry, došlo k zmenám pôvodných funkcií. Do spôsobu ich využitia sa okrem mocenských zásahov premieta aj názorový rozpor, ktorý prebieha vo vnútri židovskej komunity od konca 40. rokov minulého storočia až dodnes. Pre jeho pochopenie je potrebné vrátiť sa o niekoľko desaťročí späť do minulosti. Tak dlho už trvá konflikt, či je správnejšie dať prednosť náboženským, alebo radšej kultúrnym riešeniam.

ÚSTREDNÝ ZVÄZ ŽNO

Po oslobodení povinnosť spravovať opustené objekty pripadla novozaloženému

Ústrednému zväzu židovských náboženských obcí, ktorý vznikol v septembri 1945 na základe Vyhlášky Slovenskej národnej rady 231/1945. Veľmi rýchlo sa ukázalo, že zväz nemá personálne ani finančné možnosti, aby sa primerane staral o majetky desiatok zaniknutých komunit. Ak sa jeho predstavitelia nechceli len pasívne prizerať na postupný, no neodvratný zánik synagóg (ale aj škôl, rituálnych kúpeľov a iných objektov), ako jediná reálna možnosť záchranu sa javil ich predaj. (V prípade cintorínov bolo takéto riešenie z náboženských dôvodov samozrejme vylúčené.)

Vtedajšie vedenie ÚZŽNO preto cieľavedome hľadalo záujemcov, ktorí pláno-

vali využívať bývalé synagógy nábožensky prijateľným spôsobom. Uprednostňovali, aby ich noví majitelia premenili na skladiská (najmä obilia), prípadne obchody či remeselnícke dielne. Zásadne odmietali dnes vítané kultúrne alternatívy (kiná, divadlá, výstavné siene, spoločenské priestory). Presadzované riešenia však už v 40. rokoch často narážali na nesúhlas príslušných ŽNO. Ilustruje to prípad meštčka Senica. Na jar 1948 sa ÚZŽNO rozhodol prediť tamojšiu synagógu hospodárskemu družstvu, ktoré v nej plánovalo umiestniť sklad obilia. Z dostupnej korešpondencie vyplývajú odlišné predstavy vedenia ŽNO. Prikláňalo sa k ponuke mesta Senica „s tou podmienkou, že spravi z kostola kultúrny dom (kino), pekne upravená budova by aspoň nám bola pamiatkou, že tam niekedy bol náš kostol. Ale to si nikto z nás nepraže, ba ani nepripustíme, aby namiesto kostola bolo skladište na obilie alebo iný tovar.“ Vyhral silnejší a až do asanácie v 60. rokoch tu bol sklad obilia.

Skutočnosť, že tieto názorové spory sú živé aj v súčasnosti, ilustruje osud „nesynagógy“ v Banskej Štiavnici. Zväz ju predal v roku 1949 mestu s podmienkou, že budova sa nesmie využívať „na nedôstojné ciele, ako napríklad zábavnú miestnosť, krčmu a podobne“. Postupne objekt slúžil ako sklad, klampiarska dielňa, priestor pre školenia a krúžky Zväzarmu.

Po novembri 1989 vládlo očakávanie, že po plánovanej rekonštrukcii tu vznikne kultúrne centrum s výstavnými priestormi a kaviarňičkou. Budovu však dostal do prenájmu miestny pivovar a napriek protestom verejnosti ju využíva ako plničku piva. Toto riešenie podporil bratislavský rabin Baruch Myers s odôvodnením, že inak by v objekte možno prebiehali aktivity, „ktoré by nezodpovedali dôstojnosti tohto priestoru“.

Ako som spomenul v úvode tohto textu, *Slovenské synagógy na starých pohľadniciach* predstavujú malú, ale dôležitú „encyklopédiu (ne)synagóg“, ktorá čitateľom ponúka nielen potešenie pre oko, ale aj pochopenie súčasného stavu a inšpiráciu na zamyslenie. Sú to ďalšie argumenty, prečo si táto kniha zaslúži pozornosť.

PETER SALNER

Jozef Dukes, Eugene Slutsky: *Slovenské synagógy na starých pohľadniciach*. Bratislava 2023. Knihu je možno dostať v knihkupectve Artforum, prípadne na ŽNO Bratislava. Cena 30 eur.

ESEJE O NEJSTARŠÍ NENÁVISTI

Soubor statí Dary Hornové vyšel v českém překladu

Knihu americké spisovatelky Dary Hornové jsem nejprve pokládala obálkou dolů a nakonec jsem ji opatřila papírovým obalem. Těžko se mi dívalo na její titul, který zní *Lidé milují Židy mrtvé. Zprávy z děsivé přítomnosti*, přičemž obsah přesně odpovídá názvu.

Kniha má 12 kapitol, které líčí události v různých dobách a prostředí, od Judeje v helénském období a shakespearovské Anglie přes tragickou a zamlčovanou historii židovské komunity v čínském Charbinu, staletí trvající rozvoj a násilný konec obcí v arabských zemích po selektivní vnímání *Deníku Anne Frankové*, analýzu osobnosti zachránce Variana Frye, zamyšlení nad osudem jidiš umělců v Rusku a zděšení nad vražednými antisemitskými útoky v USA v letech 2018–2019. Eseje spojuje téma nejstarší nenávisti na světě, ale pohledem, který nejenže líčí historické (či současné) události, ale současně odkrývá různá obecně přijímaná „změkčení“, „zušlechtění“, smířlivá zamlčování, klamy a židovské sebeklamy.

Dara Hornová se narodila roku 1977, absolvovala studia srovnávací literatury na Harvardově univerzitě, pro doktorát se věnovala literatuře hebrejských a jidiš autorů. Tento obor vyučuje (spolu s historií Izraele) na Harvardu a na Yeshiva University. Je autorkou pěti kritikou ceněných románů a řady esejů. Představovaná kniha vyšla v USA roku 2021 a jedná se o soubor již dříve časopisecky publikovaných statí. V češtině vychází ve výborném překladu Gity Zbavitelové.

MÝTUS ELLIS ISLANDU

Jedna kapitola se zabývá faktem, že řada z milionů amerických Židů, kteří imigrovali do USA z Ruska a východní Evropy od konce 19. století, aby unikli pogromům a bídě, si postupně uvědomila, že s židovsky znějícím příjmením v Novém světě nezískají slušné místo, a proto se přejmenovali (což je praxe, kterou z Evropy, z Československa, dobře známe). Z pana Greenberga se stal Green, z Lefkowitz Landis atd. O pravé příčině, proč tak učinili, ale nemluvili a raději vytvořili „mýtus Ellis Islandu“, totiž že jim příjmení zko-

molili neschopní imigrační úředníci. Hornová na starých žádostech o změnu příjmení dokládá, jak to bylo doopravdy, a líčí, s jakou nevrlostí se u židovské veřejnosti setkala, když tuto skutečnost zmínila při svých přednáškách. Židovští přistěhovalci ani jejich potomci si nechtěli přiznat, že i v demokratické Americe se vyskytuje antisemitismus.

D. Hornová se dále zaměřuje na Anne Frankovou, na její *Deník*, který dlouhá léta vycházel v Anniným otcem upravené podobě, aby nepobouřil čtenáře: mj. neměl znít příliš „židovsky“. Autorka zmiňuje i bizarní příhodu z roku 2018, kdy ortodoxní židovský průvodce v Domě Anne Frankové čekal řadu měsíců, než mu vedení památníku dovolilo nosit v práci kipu (v čekací době mu doporučili nosit kšiltovku), neboť se obávalo porušení náboženské „neutrality“.

ZACHRÁNCE A ZACHRÁNĚNÍ

Obsáhlou stať věnuje D. Hornová zachránci Varianu Fryovi. Jeho jméno je spjaté s americkým Výborem pro záchranu v nouzi, jenž se z okupované Francie snažil umožnit odjezd nacisty ohroženým, především židovským představitelům evropské kultury. Fry zachránil v letech 1940–1941 řadu osobností a jeho jméno už je celkem známé. Málokdo ale ví, že od něj americká administrativa roku 1941 dala ruce pryč, neboť působil „problémový“ generálnímu konzulovi USA, a poté ho z Francie vyhostila vichistická policie.

Po válce Fry nežil příliš šťastně, navzdory všemu, co vykonal, ho nikdo – dokonce ani lidé, kterým pomohl – neocenal (titul *Spravedlivý mezi národy* dostal *in memoriam*, třicet let po smrti). Proč? ptá se Hornová – a dohaduje se: Fry byl (stejně jako jiní zachránci) živoucí výčitkou, že záchranou ohrožených Židů byla možná v mnohem větším měřítku; zachránění se naopak snažili vzpomínku na své nejhorší chvíle a bolestivá traumata vytěsnit. (Ještě horší osud potkal osud jiného amerického zachránce, Raoula Wallenberga, který dokázal zachránit na sto tisíc maďarských Židů a po válce ho zatkla a zavraždila sovětská policie.)

Podobně polemicky zkoumá angažmá jidiš umělců v moskevském jidiš divadle od 20. let minulého století. Tvůrci dostali v divadle unikátní možnost prezentovat jidiš kulturu, přičemž ale komunistický režim vnímal tento jev po svém a chtěl, aby se prezentovala jen díla, zbavená základních hodnot „jidiškeitu“: náboženství a tradice. Za svou oddanost jidiš kultuře pod sovětskou taktovkou zaplatili umělci nejvyšší cenu (viz *ukázka na str. 18–19*).

ZÁLEŽÍ NA KONTEXTU

Hornová píše i o šoku, jež Americe způsobily v letech 2018–2019 teroristické útoky v synagogách a košer obchodech. Rozebírá ale také jejich mediální „pokrytí“, které – jak fyzických útoků na americké Židy přibývalo – sláblo, protože média ztrácela o takovémto, v podstatě již „běžném“ události zájem. Hornová cituje zprávy různých tiskových agentur, které popisovaly útok na košer obchod v roce 2019 (při němž útočníci zavraždili pět lidí) v rámci „kontextu“. Tím kontextem byla skutečnost, že do této čtvrti v New Jersey se začali stěhovat chasidské Židy z Brooklynu, a tak narušovali její „charakter“. Takže, jak sarkasticky podotýká autorka, v podstatě si za to mohli zavraždění chasidé sami – oni a také gentrifikace.

V této souvislosti nás možná napadne výrok o nutnosti „vidět věci v kontextu“, který pronesla letos v lednu rektorka Harvardu v Senátu, v němž se po násilných protiizraelských demonstracích v kampu sech projednávalo, zda lze tolerovat studentské výzvy ke genocidě Židů.

Svět, v němž „lidé milují mrtvé Židy, ty živé moc ne“, není dobrá představa. Pokud čtenáři čekají, že je sama D. Hornová potěší nějakým příběhem s dobrým koncem, nedočkají se. Nebo ano: v poslední kapitole ukazuje, jak se snaží uniknout „děsivé současnosti“ (která se od vydání knihy stala ještě děsivější). Zapojila se do celosvětového čtení Talmudu v programu *Daf jomi* (Jedna stránka denně), kdy účastníci programu (a jsou jich už statisíce, Židé i Nežidé) studují každý den v sedmiletém cyklu jednu stránku Talmudu a přes sociální média si vzájemně pomáhají s výkladem. Internet je v tomto procesu nástrojem porozumění a cílem studia je hledání nápravy světa, nikoli šíření nenávisti.

A. MARXOVÁ

Vydalo nakladatelství Kalich roku 2024; přeložila Gita Zbavitelová. 195 stran, dop. cena 398 Kč (v e-shopu nakl. 338 Kč).

JE TO LEŽ!

Úryvek z knihy Dary Hornové *Lidé milují Židy mrtvé*

Když jsem se začala zajímat o sovětské jidiš umělce, jako byl Alin otec, studovala jsem postgraduálně jidiš literaturu, která je sama o sobě bohatým zdrojem diskusí o takových nemožných volbách. Když jsem se sbírkami jidiš děl z počátku 20. století probírala v knihovnách, narazila jsem na překvapivé množství básnických knih, které ilustroval Marc Chagall. Napadlo mě, zda Chagall vůbec tyto jidiš spisovatele, jejichž díla ilustroval, znal. Ukázalo se, že ano. Jedním z prvních zaměstnání mladého Chagalla bylo místo učitele v židovském sirotčinci u Moskvy, vybudovaném pro děti, které o rodiče připravily pogromy za občanské války v letech 1919–1920. Sirotčinec měl poměrně známý pedagogický sbor složený ze slavných jidiš spisovatelů, kteří tyto traumatizované děti učili léčivému umění tvořivosti.

To všechno znělo báječně, ale pak jsem si povšimla něčeho jiného. To, že Chagalovo umění nebylo závislé na židovském jazyku – tedy mělo, abych použila záludnou frázi, „univerzální kouzlo“ –, mu umožnilo uspět jako umělec na Západě. Ostatní pedagogové strávili stejně jako Chagall před ruskou revolucí řadu let v západní Evropě, ale rozhodli se vrátit do Ruska kvůli politice Sovětského svazu, který podporoval jidiš jako „sovětský národní jazyk“. Sovětský svaz ve 20. a 30. letech nabídl jidiš kultuře bezprecedentní materiální podporu a financoval jidiš školy, divadla, vydavatelství a další instituce do takové míry, že existovali i jidiš literární kritikové placení sovětskou vládou. Díky této podpoře vydal v roce 1926 významný jidiš spisovatel Dovid Bergelson svůj převratný esej *Tři střediska* o New Yorku, Varšavě a Moskvě jako centrech jidiš kultury, v němž se ptal, které z těchto měst nabízí jidiš spisovatelům nejzářivější vyhlídky. Jeho jednoznačná odpověď zněla, že Moskva, a také se do ní o rok později spolu s mnoha dalšími židovskými umělci vrátil.

Jenže sovětská podpora židovské kultury byla součástí širšího plánu ošálit národní menšiny a přinutit je, aby se podřídily sovětskému režimu – a Židé za to zaplatili velice konkrétní cenu. Režim v oslavované židovské „národnosti“ od začátku likvidoval vše, co nevyhovovalo jeho potřebám. Židé byli úžasní, pokud nevyznávali své náboženství, nestudovali tradiční židovské

texty, nepoužívali hebrejštinu a nepodporovali sionismus. Sovětský svaz tak vymyslel manipulativní tvrzení, které později rozšířil i do svých satelitních států v rozvojovém světě a jež se těší oblibě dodnes: jeho režim není antisemitský, ale pouze antisionistický. (Během onoho procesu, kdy nebyl antisemitský, ale jen antisionistický, se mu dařilo pronásledovat, věznit, mučit a zavraždit tisíce Židů.) Co zbude z židovské kultury, když pečlivě odstraníte náboženské praktiky, tradiční texty, hebrejštinu a sionismus? V sovětské říši bylo jednou z odpovědí jidiš, ale i jidiš bylo podezřelé, že obsahuje prvky údajně zaostalosti. Téměř patnáct procent jeho slov pocházelo z biblické a rabínské hebrejštiny, takže sovětské jidiš školy a vydavatelé zavedli pod záminkou „zjednodušení“ pravopisu nový a doslova antisemitský pravopisný systém, který starověké blízkovýchodní kořeny těchto slov zrušil. Další odpovědí byl „folklor“ – hudba, výtvarné umění, divadlo a další tvůrčí činnost, která byla odrazem židovského života –, ale většina tohoto kulturního materiálu měla samozřejmě hluboké kořeny v biblických a rabínských zdrojích nebo odrážela náboženské zvyklosti jako židovské svátky a zvyky, takže i to bylo ošidné.

Režim vyžadoval jidiš příběhy, které ukazovaly, jak hrozné jsou tradiční židovské zvyklosti; šťastní a osvícení hrdinové mluvící jidiš v nich odmítali náboženství i sionismus (který je kromě své moderní politické formy i základním prvkem starověkých židovských textů a modliteb odříkávaných třikrát denně). Tento proces „odžidovštění“ je jasně patrný i z repertoáru moskevského Státního jidiš divadla podporovaného vládou, které smělo hrát či adaptovat jen ta jidiš dramata, jež odsuzovala tradiční judaismus jako zaostalý, buržoazní, degenerovaný anebo otevřeně jako mrtvý – třeba v četných představeních, kde se vyskytovali duchové nebo scény na hřbitovech. A stejně měli brzy skončit i jejich herci.

Sověti začali ničit židovskou kulturu promyšleně tak, že Židy zkrátka prezentovali jako kazisvěty. Začalo to Jevsekcijí, oddělením židovských bolševiků, jejichž plácným vládním úkolem v letech 1918–1930 bylo pronásledovat, věznit a občas i vraždit Židy z náboženských či sionistických institucí, kam patřilo vše od synagog až po

sportovní kluby, které vláda zrušila a jejichž představitele poslala do vyhnanství nebo zlikvidovala. To samozřejmě pokračovalo, dokud Jevsekcija nezlikvidovala i vlastní členy.

Totéž se opakovalo ve 40. letech. I když byla kapitola Jevsekcije odporná, ještě více mě zaujala likvidace Židovské antifašistické komise, jejímiž členy byli přední sovětské židovské umělci a intelektuálové. V roce 1942 ji zřídil Josif Stalin s cílem získat finanční pomoc pro sovětské válečné úsilí od Židů v zámoří. Nejvíce se angažovali ředitel Moskevského státního jidiš divadla Solomon Michoels a jeho přední herec a Alin otec Venjamin Zuskin. Stalin je za války nejprve podporoval, ale pak usoudil, že tito loajální sovětské Židé mu už k ničemu nejsou, a všechny je obvinil z velezrady. Dospěl k závěru, že tato komise, již sám založil, je ve skutečnosti tajnou sionistickou klikou, která chce Sovětský svaz svrhnout. Jako první byl v roce 1948 zavražděn Michoels při akci, která měla vypadat jako dopravní nehoda. Skoro všechny ostatní, tedy Zuskina a dalších dvanáct židovských osobností, včetně spisovatele Dovida Bergelsona, jenž Moskvu kdysi nazval střediskem jidiš kultury, zastřelila 12. srpna 1952 popravčí četa.

***

Ale Zuskinové bylo skoro třináct, když byl její otec zatčen. Až do té doby žila v sovětském uměleckém jidiš prostředí. I její matka byla herečkou Moskevského státního jidiš divadla, rodina bydlela v téže budově jako zavražděný divadelní ředitel Solomon Michoels a pohybovala se ve stejných kruzích jako další židovští herci a spisovatelé. Ala viděla své rodiče nesčetněkrát na jevišti, a sledovala tak zničení jejich světa z první řady. Byla i na Michoelsově státním pohřbu a slyšela o zatčení vynikajícího jidiš spisovatele Dera Nistera od jedné spřátelené herečky, která vše viděla na vlastní oči ze svého bytu na druhé straně chodby. Ala také osobně zažila řádění tajné policie v jejich bytě po otcově zatčení. Ve svém životopisu otce, *Cesty Venjamina Zuskina*, popisuje čtenářům to, co vyprávěla i mně tehdy dopoledne v Jeruzalémě – emotivní příběh z časového odstupu o tom, jaké doopravdy bylo tento zlý sen sovětského židovstva prožívat.

Víc toho však nevíme. Smýšlení jejího otce Venjamina Zuskina na toto téma je patrné jen ze státních výslechů a bylo vynuceno neznámým mučením. Zuskinův pobyt v Lubjance začal v prosinci 1948 po

zatčení v moskevské nemocnici, kde se léčil s chronickou nespavostí, kterou mu přivodila vražda jeho šéfa a hereckého kolegy Michoelse; tajná policie Zuskina přivázala na nemocniční vozík a odvezla ho do věznice v nemocničním pyžamu a pod vlivem sedativ.

Abychom si plně uvědomili, o co svět přišel, musíme vědět, co vlastně ztratil; musíme se vrátit do světa slavného jidiš spisovatele Šoloma Alejchema, autora první role Venjamina Zuskina v jidiš divadle, ve hře s příznačným názvem *Je to lež!*.

Cesta Venjamina Zuskina k jidiš divadlu a později k popravčí četě začala ve štetlu srovnatelném s těmi, jež zvětšil Šolom Alejchem. Zuskin pocházel z tradiční rodiny a divadlo znal jen od potulných souborů, jež hrály v jidiš, a od příbuzných, kteří dělali klauny, a byl svědkem zničení tohoto světa. Jeho rodný litevský štetl Ponevež patřil k mnoha židovským městečkům, která byla za první světové války evakuována, což ho spolu s tisíci dalších židovských uprchlíků vrhlo do moderní doby. Skončil ve městě Penza, kde bylo profesionální ruské divadlo a amatérské soubory, které hrály v jidiš. V roce 1920 bylo otevřeno Moskevské státní jidiš divadlo a Zus-

kin v něm hrál už v roce 1921 po boku Michoelse, jenž byl jeho hlavní hvězdou.

V jediném divadelním kurzu, kam jsem kdy chodila, jsem se dozvěděla pouze jednu věc: hraní neznamená předstírat, že jste někým, kým nejste, ale emocionální komunikací. Zuskin, jenž nejen hrál ve většině her, ale také vyučoval v divadelní herecké škole, byl ztělesněním tohoto pojetí. Na svém prvním konkurzu předvedl etudu, kdy nedělal nic jiného než neohrabaného starého krejčího, který se snaží navléct nit – beze slov, bez kostýmů, bez rekvizit. Etuda se stala tak populární, že ji fascinovaným davům diváků předváděl ještě mnoho let. Toto přirozené umění oživovalo každou jeho roli. Jeden kritik o Zuskinovi napsal: „Stačí sebelehčí vánek a on hned vzlétne.“ Zuskin se specializoval na postavy jako šašek z *Krále Leara* – jak to ve své knize zachytila jeho dcera, postavy, které „vás mají rozesmát, ale mají i další rozměr a vyvolávají hluboké úvahy o krutosti světa“. Když jednou

hovořil o svých oblíbených rolích, vysvětlil: „Mé srdce uchvacuje především obraz člověka, který je zesměšňován a ponižován, ale miluje život, přestože naráží na překážky, které jsou mu kladeny bez jeho vlastního přičinění.“

První polovina Aliny knihy jako by vyjmenovávala pouze úspěchy. Repertoár divadla se v prvních letech jeho existence skládal většinou z adaptací klasických jidiš spisovatelů jako Šolom Alejchem, Jichok Lejb Perc a Mendele Mocher Sforim. Titul knihy inspirovala Zuskinova nejslavnější role – Senderla, postavy typu Sancha Panzy ze Sforimovy knihy inspirované Donem Quijotem, *Cesty Venjamina Třetího*, o dvojici hlupáků ze štetlu, kteří se vydají do Země izraelské, ale ob-

V roli šaška v *Králi Learovi* v Moskevském jidiš divadle, 1935. Archiv Bejt hatfusot.

cházejí jen jediný blok domů. Tyto inscenace byly umělecky vynalézavé, skvěle zahrané a hrály se před plnými sály doma i na turné. Deník *The New York Times* v recenzi, která byla pro reakci návštěvníků typická, vychválil *Cesty Venjamina Třetího* jako „jedno z neoriginálnější pojetí a nejnádherněji provedených představení moderního divadla“.

Jedna z nejvýznačnějších inscenací, surrealistické mistrovské dílo J. L. Percera *V noci na starém tržišti*, se hrála poprvé v roce 1925. Odehrává se na hřbitově a je jakýmsi karnevalem duchů, kteří se tam shromáždí. Oživnou samé ztracené existence jako opilci či prostitutky, ale i konkrétní postavy života ve štetlu – povalečí z ješiv, synagogální služebníci a podobně. Vede je *badchan*, svatební žertýř, který je v inscenaci rozdělen do dvou postav v podání Michoelse a Zuskina a neustále mezi oživlými mrtvolami vykřikuje: „Mrtví povstanou!“ „V této hře bylo něco skrytého, něco neuchopitelně hlubokého,“ píše Ala.

A pak vypráví, jak po představení ve Vídni přišel do zákulisí jeden divák a řekl řediteli, že „s ním inscenace otřásla jako cosi, co překonává veškerou představitost“. Tím divákem byl Sigmund Freud.

Jak Ala popisuje cestu divadla k záhubě, začne být zřejmé, proč Freuda tato inscenace tolik zasáhla. Byla o živoucích mrtvolách a hrůzné možnosti, že něco, co je údajně mrtvé (zde židovská civilizace), znovu obživne. Hra vznikla o generaci dříve jako romantické dílo, ale v moskevském podání se stala prostředkem k pošpinění tradičního židovského života, aniž by ho oplakávala. Tato fantazie o smrti kultury jako o něčem podmanivém, či dokonce žádoucím, nejen připomíná Freudův pud smrti, ale odhaluje i sebezničující hand-

celého toho židovského úsilí podporovaného Sovětským svazem. Ala ve své knize toto napětí krásně zachytila, když vysvětluje roli *badchana*: „Vyslovuje dvojí poselství: popírá samotnou existenci zanikajícího stínového světa a zároveň se mu vysmívá, jako by doopravdy existoval.“

Toto dvojí poselství bylo i jádrem práce Venjamina Zuskina jako sovětského jidiš komika, která vyžadovala, aby se vysmíval tradičnímu židovskému životu, z něhož pocházel, a předstí-

ral, že jeho umění může existovat i bez tohoto života. „Učarovala mi příležitost dělat si legraci ze štetlu, který se stal minulostí,“ tvrdil zpočátku, ale později podle své dcery začal v soukromí vyjadřovat rozpaky. Trápilo ho rozhodnutí divadla, které se uvedením *Krále Leara* chtělo umělecky povznést a dát najevo, že jidiš repertoár je podřadný. Zuskinova vlastní etika vycházela z jeho hluboké oddanosti *jidiškajtu*, tedy smyslu pro nepostradatelné a trvalé židovství, bez ohledu na to, jak okleštěná tato identita začala být. „S vyhraněným pocitem sounáležitosti se vším židovským ho trápilo, že divadlo přestalo tuto sounáležitost vyjadřovat,“ píše jeho dcera. Přesto: „Ne, nemohl si dovolit se sovětskému režimu postavit ani v duchu; tomuto režimu, jenž mu dal jeho vlastní divadlo; jenže, srdce a rozum se někdy nepotkávají.“

*Mírně krácený úryvek ze 4. kapitoly;
o knize viz str. 17.*

Přeložila G. Zbavitelová.

ZACHYTIT OKAMŽIK

Newyorská výstava o Gaby Aghion a módním domě Chloé

Židovské muzeum v New Yorku představilo na sklonku minulého a počátku letošního roku vynikající výstavu věnovanou Gaby Aghion, pařížské módní návrhářce a inovátorce, zakladatelce světoznámé značky luxusní módy Chloé. Ucelená a dobře připravená výstava, na které je k vidění více než 150 kusů oblečení, nám umožňuje nahlédnout do historie značky od jejích skromných počátků v 50. letech 20. století až do současnosti.

EMIGRANTKA A BOHÉMSKÁ PODNIKATELKA

Gaby Aghion (1921–2014), původním jménem Gabrielle Hanoka, se narodila v egyptské Alexandrii do dobře situované, francouzsky mluvící židovské rodiny (otec, manažer továrny na cigarety, pocházel původně z Řecka a matka, obdivovatelka francouzské módy, měla italské kořeny). Gaby byla od dětství fascinována francouzskou kulturou a módou a po skončení druhé světové války se společně se svým manželem Raymondem Aghionem, levicovým politickým aktivistou a později obchodníkem s uměním, přestěhovala do Paříže. Módní dům Chloé (jméno si vypůjčila od své blízké přítelkyně) založila ve

Výstavní sál: Pocta Gaby Aghion.

francouzské metropoli o sedm let později, v roce 1952.

Francouzskému trhu Gaby Aghion nabídla moderní, originální design a svým nekonvenčním přístupem k módě se stala jednou z nejinnovativnějších a nej kreativnějších podnikatelek v oboru módního průmyslu a návrhářství druhé poloviny 20. století. Už sám fakt, že jako žena, a navíc emigrantka založila v poválečné Paříži vlastní značku, byl velkým úspěchem. Francouzská móda tehdy znamenala výhradně *haute couture*,

ovšem na míru šité oděvy z nej kvalitnějších látek si mohly pořídit pouze movité dámy, ostatní byly odkázány na domácí šití a kopírování drahých nedostupných kousků z luxusních módních domů.

Gaby otevřela svůj salon na levém břehu Seiny a brzy se zde začali scházet intelektuálové, často židovští emigranti a přátelé manželů Aghionových, spisovatelé a surrealističtí umělci. Mezi blízké přátele patřili např. Louis Aragon, Paul Éluard či Tristan Tzara. Gaby Aghion vnesla do tehdejšího rigidního světa módy svěžího ducha: své kolekce prezentovala v neformálním prostředí známých bohémských kaváren, jako např. Café de Flore či Brasserie Lipp, a na dalších vyhlášených místech ve čtvrti Saint-Germain-des-Prés, srdci poválečné intelektuální Paříže.

SVOBODOMYSLNOST A ORIGINALITA

Jedním z rozpoznatelných znaků módního domu Chloé je sofistikovanost a originalita. Gaby Aghion začala označovat oděvy vlastní značkou a začala také své oděvní kolekce místo číslování (jak bylo tehdy zvykem) pojmenovávat. Zavedla speciální abecední systém a tím postupně vytvořila nezaměnitelný charakter. Tato praxe vydržela až do poloviny 80. let a kolekce s názvy jako např. Beatnik, Casablanca, Faux-pas, Garbo či I.B.M. se staly legendárními.

První kolekce navrhovala Aghion sama, ale brzy se stala uměleckou ředitelkou firmy, která měla vlastní tým designérů a stylistů. Pro Chloé se stalo tradicí zaměstnávat mladé, neetablované návrháře, z nichž většina se – stejně jako Aghion – narodila mimo Francii. Začátky u Chloé tak pomohly nastartovat kariéru mnoha vycházejícím hvězdám módního světa, ať už to byl tehdy zcela neznámý Karl Lagerfeld nebo Stella McCartney, která přišla s ideou pánské módy „au féminin“, tedy v ženském duchu, a její kolekce, které se vyznačovaly stíráním genderových rozdílů, se staly

oslavou ženské síly, svobodomyšlnosti a solidarity. McCartney bezpochyby vnesla do domu Chloé mladistvou energii a sebevědomí, okořeněné špetkou provokace, a tak otevřela dveře dalším mladým britským návrhářkám. Jmenujme např. Phoebe Philo, autorku věhlasné minimalistické tašky Paddington.

Gaby Aghion, 80. léta.

Gaby Aghion o sobě řekla: „Já sama nemám talent, ale rozpoznám ho u druhých.“ Mladí návrháři, kteří módním domem prošli, ocenili osobní podporu a možnost tvořit vlastní nápady ovlivněné jejím étosem. Návrháři pracující pro Chloé mají společnou dovednost přetvářet nové módní styly charakteristické pro tu kterou dekádu a schopnost zachytit

plynoucí čas. Ačkoli Aghion svoji značku prodala již v roce 1985, s firmou zůstala až do smrti v úzkém kontaktu. Zemřela v roce 2014 v úctyhodných 93 letech.

BARVY EGYPTA A NADČASOVÝ DESIGN

Gaby Aghion byla známá tím, že chodila oblékaná stále v jednom a tom samém, respektive nosila variace téže „uniformy“: dlouhé černé sukně a jednoduché hedvábné halenky pastelových barev, nejčastěji bílé, v barvě slonové kosti, béžové či starorůžové. Zalíbení v těchto barvách nebylo náhodné; jednalo se o různé odstíny saharského písku, tak jak si je návrhářka pamatovala z mládí ve slunném Egyptě.

Poslední oddíl výstavy byl věnován právě tomuto základnímu, ale zároveň ikonickému kousku oděvu: celý prostor galerie byl zaplněn různorodými blůzkami v pastelových barvách, vznikla tak jakási pocta Gaby Aghion a jejímu stylu. Počínaje 60. lety totiž každý z návrhářů pracujících pro Chloé přišel s vlastním návrhem a interpretací designu blůzy, ať už se jednalo o kombinaci ženských a maskulinních prvků nebo zdobné ornamenty, vždy ale v souladu s bohémským duchem Chloé.

Vizionáře Gaby Aghion se podařilo zkombinovat umění *haute couture* s dostupností konfekčních oděvů. Tím předznamenala obrat v historii módy druhé poloviny 20. století, onen klíčový okamžik – a sice postupný odklon od vysoké krejčoviny směrem k lehkým, a především nositelným oděvům, které si však zachovaly originální styl.

MONIKA HANKOVÁ, New York

IZRAEL: Osídlit Gazu?

Válka proti Hamásu v Gaze trvá už dlouho. Není na tom nic unikátního. Válka na Ukrajině trvá už dva roky. Bitva o dobytí Mosulu z rukou Islámského státu trvala devět měsíců (říjen 2016 – červenec 2017) a podle některých odhadů si vyžádala životy až 40 tisíc civilistů. Aniž by to někdo odsuzoval.

Válka proti Hamásu si zatím vyžádala životy 29 tisíc Gazanů. Ten počet ale udávají orgány pod kontrolou Hamásu a nelze ho nezávisle ověřit. Zahnuje všechny mrtvé mezi civilisty, což je ve společnosti Hamásem prorostlé dost ošidné. Ale i kdyby byl skutečný počet zabitých civilistů poloviční či jen třetinový, je to stále hodně. To pak sytí atmosféru nepřátelství a ultimát vůči Izraeli, a to i ze strany USA. Ty považují za prioritu ukončit válku či alespoň vyhlásit příměří, kdežto pro Izrael je prioritou zneškodnit hrozbu Hamásu a osvobodit rukojmí. Zvláštní nepoměr. Ti, kteří ve válce na Ukrajině hájí vítězství napadené země a příměří s Ruskem jim zavání zradou, v případě Izraele na příměří vysloveně tlačí. Z toho pak vznikají různá pnutí. Někdy mají až tragikomický rozměr. Už koncem ledna vyšlo najevo, že s Hamásem spolupracovali i zaměstnanci agentury OSN pro pomoc palestinským uprchlíkům (UNRWA). Sama OSN průšvih uznala, dotyčné propustila, a i ty západní státy, které rozpočet UNRWA napájely, své financování přerušily.

Jenže mnozí v tom vidí nepřijatelný kolektivní trest pro Palestince. A našel se veřejný činitel, norský levicový poslanec Asmund Aukrust, jenž UNRWA nominoval na Nobelovu cenu míru (píše o tom web *Times of Israel* na základě zprávy norského *Dagbladetu*). Proti tomu působí i komici ve stylu Monty Python jako suchaři. To nevymyslíš, říká se v hovorově češtině.

NEVLÍDNĚ K IZRAELI

Tato atmosféra se odráží i na vrcholné úrovni. Třeba na Mnichovské bezpečnostní konferenci v polovině února. Téma války v Pásmu Gazy tam patřilo

mezi hlavní. Ale jak napsal novinář Daniel-Dylan Böhmer v listu *Die Welt*, Izrael – prezident Jicchak Herzog a ministr zahraničí Jisrael Katz – byl přijat „spíše nevlídně“. Třeba už tím, že k zahájení hrál smyčkový kvartet složený z členů orchestru Západovýchodní divan Daniela Barenboima. Což je světový dirigent, ale odpůrce izraelských vlád (sám má občanství Argentiny, Španělska, Izraele a Palestiny). Izrael byl prostě vnímán jako ten, kdo se zdráhá přistoupit na příměří, a je tedy překážkou míru.

Ostatně i na té konferenci se někteří obávali, že se Izrael chystá Palestince z Pásma Gazy (asi 2,2 milionu lidí) vykázat. Egypt prý již začal stavět zařízení pro přijetí vyhnanců. Preventivně, pro

Aktivisté z Nova Katif sondují zájem o případné znovuosídlení Gazy. Foto archiv.

nejhorší případ. Marně ministr Katz vysvětloval, že Izrael nic podobného v úmyslu nemá.

Problém, jak ho z konference popsal novinář Böhmer, má dvě hlavní roviny. Zprv Hamás. I když se podaří válku završit úspěchem, likvidací Hamásu jako hrozby, co bude s Hamásem jako skupinou, která skutečně reprezentuje většinu obyvatel Gazy? (Hlasovali pro něj v roce 2006, pak už žádné volby nebyly.) Toto je jeden zdroj nejistoty.

Zadruhé. Co vlastně chce Izrael? Netanjahuova vláda – ne válečný kabinet, ale vláda, která stále působí – se opírá o nacionálně náboženské strany podporující osídlování palestinských území. A i když špičky vlády – v Mnichově šéf diplomacie Katz – přísahají na to, že Izrael nechce Gazu ovládat, že chce jen zneškodnit hrozbu Hamásu, zatím Izrael

oficiálně nesdělil, jak s tím územím hodlá naložit. To je další zdroj nejistoty.

VÍTEJTE V NOVA KATIF

K nejistotě přispívá to, že zaznívají radikální hlasy a leckdy je těžké rozlišit, nakolik odrážejí postoje různých „šilenců“ a nakolik pozice parlamentních sil včetně těch vládních.

Webová stránka Novakatif.com dává v úvodu na vědomí: „Vítejte v Nova Katif. Představte si maják lásky a míru, květin a sklizně, tance a modlitby na písku Gazy.“ Je to projekt sondující zájem případných nových osadníků. Název (česky Nová sklizeň) spojuje dvě věci. Blok osad Guš Katif, zrušený při stažení Izraele z Gazy v létě 2005. A pak hudební festival Nova, jehož účastníky zmasakroval Hamás při pogromu 7. října. Řeknete si, že to je soukromý nápad lidí posedlých myšlenkou osadnictví i v době, kdy se ještě bojuje. Ale jsou tu i závažnější věci.

Ha'arec psal už v listopadu o článku dvou poslanců pro *The Wall Street Journal*. Zvažovali v něm přesun mnoha Gazanů do Evropy coby projev soucitu: „I kdyby každá země přijala jen deset tisíc lidí, pomohlo by to zmírnit krizi.“ Auctory byli Danny Danon z Likudu, bývalý velvyslanec v OSN, a Ram Ben Barak z opoziční strany Ješ atid, bývalý náměstek šéfa Mosadu. To už je jiná káva.

A ještě ráznější hlasy zazněly 29. ledna na konferenci v Jeruzalémě, o níž píše web *Times of Israel*. Při výzvě, aby po válce přišli do Gazy opět osadníci, začali účastníci zpívat a tančit. Opět, samo o sobě to může být okrajové. Ale připojili se k tančícím a zpívajícím ministr národní bezpečnosti Itamar Ben Gvir, podpořil konferenci poslankyně Likudu Tally Gotlivová, je to už jiná liga.

Naštvali se skoro všichni. Od rodin unesených (jak může někdo tančit a zpívat, když jsou ještě v Gaze rukojmí?) přes opozici až po lídry vlády, jako je Benny Ganc (poškozuji legitimitu Izraele ve světě). Ale nejvíc naštvál premiér Netanjahu, že k tomu mlčel. Tady je vidět rozsah problému, když opřel vznik vlády o účast lidí, kterým teď nemůže ani veřejně vynadat. **ZBYNĚK PETRÁČEK**

JEDNA KARTA CHYBÍ ...a další události

/Vybráno z českých médií/

V devíti textech knihy *Tady nikdo není, jen já*, s podtitulem *Židovské příběhy z Vysočiny a přilehlých krajů* (vyd. Revolver Revue) představuje Miloš Doležal svým typickým způsobem, z něhož jsou patrné všechny jeho profese, včetně té básnické, obyčejné osudy židovských obyvatel. Obyčejné ve smyslu opakované v mnoha jiných osudech: každodennost Rakouska-Uherska či první republiky, okupace, arizace, vyhlazovací tábory nebo záchrana v exilu, popřípadě návrat zpět. Textům, jakýmsi literárním Stolpersteinům, Kamenům zmizelých k počtě památky obětí lidské nenávisti a hlouposti, předcházely důkladné rešerše a archivní bádání. Obrazy z dějin národa židovského na třech stech stranách doprovází množství fotografií a úředních dokladů. Díky za to. (Reflex, 1. 2.)

■ Laureáti Ceny města Brna pro rok 2023 si v úterý ve Sněmovním sále na Nové radnici převzali ocenění. Mezi 13 vybranými je i romský aktivista, politik a zakladatel Muzea romské kultury Karel Holomek, který zemřel loni v srpnu a cenu získal in memoriam. Ocenění převzala jeho dcera a ředitelka Muzea romské kultury Jana Horváthová. (Romea.cz, 1. 2.)

■ Do Terezína zavítal italský sochař a výtvarník Giorgio Celiberti, jehož tvorbu výrazně ovlivnila návštěva města v 60. letech. „Budů děkovat Věčnému otci, že mně umožnil se do Terezína vrátit. Emoce, které jsem zažil, jsou pro mě neskutečně silné. Viděl jsem to, co ovlivnilo velkou část mé tvorby, můj život a změnilo mou tvorbu,“ řekl umělec s tím, že má teď další cíl, a to udělat knihu o Terezíně. Celiberti je považován za jednu z nejvýraznějších osobností italského umění od poloviny minulého století do současnosti. Výtvarníková díla si lidé budou moci prohlédnout v místním infocentru poté, co se sem přesunou z Prahy. Výstava potrvá od 7. března do 30. dubna. (MF DNES, 3. 2.)

■ V neděli 14. ledna si zapálením svíček pod pamětní deskou na budově nádraží Českých drah a zpěvem československé a izraelské hymny Jičíňáci připomněli

81. výročí transportů našich židovských spoluobčanů do vyhlazovacích táborů. Akce má smysl nejen jako pietní vzpomínka, ale i jako varování. Akci pořádala o. p. s. Baševi Jičín. (Jičínský zpravodaj, 6. 2.)

■ Nejméně dva a půl tisíce lidí zachránil před transportem do koncentračního tábora. Bývalému československému diplomatovi ve Francii Vladimíru Vochočovi byla nyní v Marseille slavnostně odhalena pamětní deska. Český hrdina byl nadlouho téměř zapomenut, do povědomí veřejnosti se dostal více až v roce 2016, kdy mu památník obětem holocaustu Jad vašem v Jeruzalémě udělil ocenění Spravedlivý mezi národy. (Region Opavsko, 6. 2.)

Karel Holomek. Foto archiv.

„V roce 2022 jsme bohužel nemohli točit v hotelu Šroubek (Evropa) na Václavském náměstí, kde měl Winton kancelář, protože se budova právě rekonstruuje. Točili jsme ale na jiných autentických místech v centru, například na hlavním nádraží. Měli jsme jen jeden den na velmi emotivní scénu: poslední Wintonův vlak byl připraven 1. září 1939, ale neodjel, protože začala válka. V našem komparzu bylo mnoho dětí, které nikdy předtím nehrály. Všem jsme vysvětlili, co se bude dít, že budou sedět ve vlaku, ale

pak je začnou vojáci vyvádět ven. Pro děti to bylo šokující – ten křik a zmatek –, ale zvládly to skvěle. V jednu chvíli jsme navíc museli natáčení přerušit, protože na protější nástupiště přijel vlak z Ukrajiny. Byly tam matky a děti, vystupovaly z vagonu... Křik a zmatek. A my jsme stáli u repliky Wintonova vlaku,“ říká režisér celovečerního snímku o Nicholasi Wintonovi James Hawes o pražském natáčení s Anthonym Hopkinsem, o tichém hrdinství a o neschopnosti lidstva poučit se ze svých chyb v rozhovoru pro Lidovky.cz (10. 2.)

■ Dvanáct metrů dlouhá a pět metrů vysoká byla opěrná zeď v teplecké Jungman-

nově ulici. Byla, ale už není. V únoru se zřítíla do dvora, kde v tu chvíli parkovala tři auta. O zeď bývalého židovského hřbitova se dlouhá léta nikdo nestaral.

„Vzbouzím se s nadějí, že to byl sen, ale bohužel nebyl,“ utírá si slzy starší žena z přízemí blízkého činžáku. Její auto za půl milionu je na odpis. Stejně jako bavorák Pavla Polívky (45). „Měli jsme ho chvíli, loni jsme s ním byli konečně poprvé na dovolené, jinak žijeme od výplaty k výplatě, a teď tohle. Jsem na dně,“ sklání hlavu táta od rodiny. Pojistka se mu na tento případ prý nevztahuje, takže neví, co bude dál. Jeho jediná útěcha zní: „Ještě, že tam zrovna nebyly naše děti.“ Podle katastru je pozemek hřbitova v majetku známého tepleckého podnikatele Jaroslava Třešňáka a jeho ženy Lenky. „Pokud se prokáže, že je to naše vina, tak se k tomu postavíme čelem,“ řekl majitel. (Aha, 13. 2.)

■ Současní školáci mohou do 30. dubna dokončit karetní hru Černý Petr, kterou vytvořil neznámý autor za druhé světové války v táborech v Terezíně. Karty po válce přivezl Petr Haimann, jedna karta ale ve hře chybí. K dotvoření Židovská obec Brno s centrem židovské kultury Štetl vyhlásily výtvarnou soutěž pro žáky od šesti do 18 let. (Právo, 14. 2.)

■ Půl druhého kilometru od Svaté Anny směrem k Tisové se v malém remízku vlevo od cesty ukrývá asi největší pamětihodnost Poutnova, židovský hřbitov. Na rozloze pouhých 324 metrů čtverečních se dnes nachází v sedmi řadách 47 náhrobků. K věčnému spánku sem byli ukládáni nejenom Židé z Poutnova, ale i z Teplé, Mnichova u Mariánských Lázní, Kořene a Drmoulu. Nejstarší náhrobky pocházejí z konce 30. let 19. století. Podobně jako všechny židovské nekropole v někdejších Sudelech byl i hřbitůvek v Poutnově těžce poničen nacisty a opravy se nedočkal ani

Hřbitov v Poutnově. Foto Aktion Sühnezeichen.

více než půl století po druhé světové válce. Před úplnou zkázou a zapomenutím ho zachránil až zásah německých dobrovolníků z Aktion Sühnezeichen, kteří v roce 2007 celý prostor vyčistili, zbavili náletových dřevin a povalené a rozbité náhrobní kameny znovu postavili a poslepovali. Ideální místo pro zastavení a zamyšlení nad smyslem všeho pozemského dění. (MF DNES, 17. 2.)

jd

ZEMŘEL PAVEL REISENAUER

Únorová smrt geniálního kreslíře a ilustrátora ve věku pouhých 62 let nás zasáhla stejně bolestně jako všechny, kdo měli jeho chytré a originální obrazy rádi. Byl spjat hlavně s týdeníkem *Respekt*, pro který vyvářel 34 let nezaměnitelné obálky a ilustrace, dále s *Orientací*, sobotní přílohou *Lidových novin*, pro niž kreslil v letech 2000–2007 titulní strany. Měli jsme to štěstí, že dvakrát

spolupracoval s měsíčníkem *Roš chodeš*, tedy přesněji řečeno: dvakrát laskavě vyhověl naší prosbě o ilustraci.

Poprvé nakreslil titulní stranu pro březnové číslo v roce 2000 (kterou na jeho památku opakujeme v současném vydání). Tehdy, 1. dubna, pořádala Nadace Židovské obce v Praze charitativní večer na podporu svého fondu, z něhož přispívá na opravu památek a na akce organizací a spolků.

Jak píše Zbyněk Petráček ve svém nekrologu v *Lidových novinách*, Reisenauerovy kresby se musely nejen vidět, ale také číst, neboť své obrázky a karikatury důkladně promýšlel. Jaké židovské typy zobrazil na plesové pozvánce? Sestavu připomínající cosi mezi klezmerovým bandem a jazzovým uskupením oděl do černých kaftanů. V pozadí zaujme zachmuřený intelektuál s brýlemi (bubny) a poněkud jurodivě působící chasidský basista. V popředí stojí exaltovaně vyhlížející saxofonista a za ním trumpetista, jenž se do skladby ponořil tak, že má zavřené oči. Celkově má ilustrace švih, ale každá z postav hraje jakoby za sebe a pro sebe...

Podruhé jsme P. Reisenauera oslovili v souvislosti s textem paní Zdenky Landové, jejíž strýc Vilda Reisenauer byl Pavlovým příbuzným. Paní Landová (1929–2018) napsala pěknou vzpomín-

ku na malíře Roberta Guttmana, kterého pamatovala z dětství, neboť navštěvoval obchod jejich prarodičů na Havelském náměstí a přátelil se se zmíněným strýcem Vildou a s jejím starším bratrem Ottou. Na Guttmana vzpomínala jako na „veselého mistra“ a tak ho i ilustrátor pojal. Zachytil malíře, jak se usmívá na malou školačku Zdenku, nakreslil jeho výraznou sametovou mašli u krku a kytičky na klopě, kterou míval zdarma od květinářek na Uhelném trhu, i jeho rezavé vlasy a knír nad výraznou bradou. Oděl ho do černého sametového kabátu, do ruky mu dal doutník a pod paži desky s kresbami. Zkrátka, Pavel Reisenauer měl Guttmana stejně dobře „načteného“, jako míval všechny postavy a obličejky, které kreslil. Ale ačkoli tvář malíře Roberta Guttmana jako by přímo vyzývala ke karikatuře, v portrétu k textu paní Landové není nic provokativního ani ironického, je to opravdu naprosto laskavá ilustrace. (am)

85. VÝROČÍ KINDERTRANSPORTŮ

V dubnu si připomeneme již 85. výročí zahájení dětských záchranných transportů do Velké Británie. Nejznámější, kdo je s nimi spojený, je bezesporu Nicholas Winton, do obecného povědomí vstoupila snad již i jména jeho spolupracovníků: Doreen Warrinerová, Trevor Chadwick, Werner (Bill) Barazetti, Marie Schmolková a Beatrice Wellingtonová. Před pěti lety, 30. dubna 2019, uspořádalo Ministerstvo zahraničí ČR připomínku zahájení transportů spojenou s poděkováním rodinám zachránců. Za příbuzné zachránců promluvil synovec Doreen Warrinerové, pan Hery Warriner, který zmínil „lidi, kteří otevřeli své domovy a svá srdce dětským uprchlíkům“ (rozhovor s ním viz *Rch* 5/2019), za zachráněné děti pak promluvila paní Eve Leadbeaterová.

Před setkáním v Černínském paláci byla na zdi hotelu Alcron ve Štěpánské ulici odhalena pamětní deska Doreen Warrinerové. Vytvořil ji architekt David Vávra a připomíná místo, kde jedna z hlavních postav organizace dětských transportů bydlela a pracovala (v témže hotelu se přitom pohybovali nacističtí pohlaváři).

Federace židovských obcí v ČR se nyní snaží vyhledat i další osoby, které se na záchranné akci podílely, a zahajuje pátrání s mottem: „Děkujeme za naše životy.“ Více viz na straně 26.

ŽIDOVSKÁ ROČENKA 5784

Na sklonku března vychází *Židovská ročenka 5784 (2023/24)*, která přináší jedenáct textů židovských autorů či pojednání na židovská témata české i cizojazyčné provenience. Jsou v ní zastoupeni izraelský rabin Jaron ben David svými aktuálními a originálními komentáři k Tóře; profesor židovské etiky Abraham Jehošua Heschel obsáhlou ukázkou z knihy *Maimonides* (v překladu E. K. Sidona) a historickou studii *Proměny židovských pohřebních zvyklostí v Praze na konci 18. století* na sociální a intelektuální dějiny českých Židů mezi lety 1750–1850 specializovaná Iveta Cermanová. Dále v letošní ročence najdete texty autora základních knih o holocaustu Prima Leviho, úryvek z paměti francouzského režiséra Clauda Lanzmanna, autora dokumentárního filmu *Šoa*, příběh jedné z prvních spravedlivých Jiřiny Sobotkové, jež napsal Martin Hemelík, ukázkou z objevené monografie *Egon Erwin Kisch* Christiana Buckarda nebo autobiografické pojednání operního režiséra Barrieho Koského na wagnerovské téma *Hans Sachs*. Na dětství a mládí vzpomíná „osvětivská knihovnice“ Dita Krausová v článku nazvaném *Babička Kathy*. Poezie je

v ročence zastoupená polsko-izraelskou básnířkou, spisovatelkou a překladatelkou Irit Amiel. Závěrečná stať *Kafka a umění* připomíná nejen letošních sto let od smrti velkého pražského spisovatele, ale i loňské úmrtí jejího autora, filosofa Ivana Dubského, který odešel krátce před svými devadesátými sedmými narozeninami.

(jd)

Židovská ročenka 5784 (2023/24). Vydala FŽO v ČR v roce 2024, editoři Alice Marxová, Jiří Daníček, rozsah 232 stran, měkká vazba, barevná obálka. Doporučená cena 320 Kč (v redakci *Rch* 270 Kč).

Paul Celan

RŮŽE NIKOHO

■ Básníka Paula Celana (1920–1970) není třeba představovat, připomeňme jen, že jeho poezii udávají tón zejména tři témata, která s sebou přinesla druhá světová válka a holokaust: ztráta domova, ztráta rodičů a s tím související pocit viny.

Sbírka *Růže nikoho* vznikla roku 1963, tedy v posledním období Celanova života, a je jednou z jeho nejdůležitějších. Dvojjazyčné vydání umožní jak čtenářům, tak literárním badatelům přiblížit se dílu co nejtěsněji. Nový překlad přináší Celanovu básnickému projevu přesnost a zároveň barevnost, jednoduchost a zároveň závažnost.

Vydalo nakladatelství Opus v Martínkovicích v roce 2023. Dvojjazyčné česko-německé vydání, do češtiny přeložila Věra Koubková. 176 stran, dop. cena 248 Kč.

Martin Buber

ŽIVOT CHASIDŮ

■ Čtyři eseje, obsažené v tomto útlém svazku, napsal náboženský filosof Martin Buber již kolem roku 1907 jako úvod ke své *Baalšemově legendě*. Jedná se o teoretický úvod, pojatý jako výklad čtyř základních pojmů chasidské mystiky. K těmto čtyřem esejům je připojen pátý z roku 1917, nazvaný *Má cesta k chasidismu*.

Vydalo nakl. Malvern v Praze roku 2024 (2. vydání). Z němčiny přeložila Alena Bláhová, 62 stran, dop. cena 227 Kč (v e-shopu nakl. 200 Kč).

Jiří Weil

GOGOLA ANGLICKÝ ROMÁN 18. STOLETÍ

■ Obhajobou disertační práce *Gogol a anglický román 18. století* ukončil Jiří Weil (1900–1959) v roce 1928 studium slovanské filologie a srovnávacích dějin literatury na FF UK. Vedoucím práce byl Václav Tille, oponentem F. X. Šalda.

Weil ve své disertaci vztahuje vývoj anglického romanopisectví 18. století k vývoji díla Nikolaje Vasiljeviče Gogola. V interpretačních postupech, ve způsobu práce s konkrétními texty a ve vysoké míře citlivosti k jemným textovým nuancím se podkrývají schopnosti, které Weil uplatnil později ve svých reportážích, v románech *Moskva-hranice a Dřevěná lžice* a i v poválečných dílech. K vydání připravili Markéta Kittlová a Jan M. Heller.

Vydalo nakl. Triáda v Praze roku 2023 jako 2. svazek Spisů J. Weila. 176 stran, dop. cena 349 Kč (v e-shopu nakl. 279 Kč).

KNIHY VÝSTAVY UDÁLOSTI

R. Guttman roku 1925. Foto archiv ŽMP.

VZPOMÍNKA NA BIIB

■ Ve čtvrtek 7. března v 19 hodin pořádá Památník ticha ve Velké dvoraně Veletržního paláce v Praze 7 slavnostní koncert k uctění obětí terezínského rodinného tábora v Osvětimi. Program: ...because of Alma: Fragment divadelního představení o životním příběhu slavné hudebnice Almy Rosé, dirigentky ženského orchestru v Osvětimi. Škampovo kvarteto zahraje kompozici amerického autora Steva Reicha *Different Trains* a skladby Hanse Krásky z roku 1943: *Passacagliu* a *Fugu pro smyčcové trio*. Večerem provází Jan Bumba. Místa si laskavě rezervujte na adrese rezervace@pamatnikticha.cz.

FESTIVAL VĚČNÁ NADĚJE

■ V rámci sedmého ročníku festivalu Věčná naděje, věnovaného především tvorbě skladatelů vězňů v ghettu Terezín, se 14. března od 19.30 koná v Zrcadlové kapli Klementina benefiční večer (výtežek koncertu podpoří nákup hudebních nástrojů pro Jedličkův ústav).

Poukáže se v něm na hudební paralely mezi zdánlivě nesourodými písněmi Pavla Haase, Gustava Mahlera, Viktora Ullmanna, Erwina Schulhoffa a Ilse Weberové, které zazní v provedení mezzosopranistky Belly Adamové a pianisty Malte Schäfera.

■ Dne 27. března od 19.30 se v Klášteře sv. Anežky České koná koncert nazvaný *Gideon Klein. Klavírista terezínského ghettu*, Kleinovy skladby zazní v podání Igora Ardaševa.

Jarní část festivalu zakončí 21. dubna ve Vile Volman v Čelákovcích Petra Ernyei Quartet koncertem s názvem *Jazzové a židovské písně*. Zazní i nová skladba inspirovaná texty básničky a skladatelky Ilse Weberové zkomponovaná přímo pro festival. Program naleznete na webu www.vecnanadeje.org.

KAFKAESQUE V DOXU

■ Výstava *KAFKAesque* v Centru současného umění DOX v Praze Holešovicích se v mezinárodní perspektivě zaměřuje na reflexi díla a poetiky Franze Kafky v současném výtvarném umění. Práce více než třiceti umělců (například Jana Švankmajera, Jaroslava Róny, Viktora Pivovarovy, Stefana Milkova, Magdaleny Jetelové, Nil a Karin Romanových, Davida Lynche, Siegfrieda Herze, Jakea a Dinose Chapmanových) ukazují, že Kafkovo dílo se svými odkazy na existenciální strachy a osobní úzkosti je pro naši dobu rozhodně důležité.

K výstavě, jež se koná u příležitosti stého výročí autorovy smrti a je první významnější akcí k tomuto centeniu v Kafkově rodném městě, se vrátíme recenzí v příštím čísle. Připravili ji kurátoři Otto M. Urban, Leoš Válka, Michaela Šilpochová. Dne 6. 3. a 27. 3. se uskuteční komentované prohlídky a přístupná je st–ne 12–18 hodin (více na www.dox.cz).

VÝSTAVA PRAŽSKÝ POUTNÍK

■ Už jen do konce března lze navštívit v Židovském muzeu v Praze v Galerii Roberta Guttmana (U Staré školy 3, Praha 1) reinstalaci výstavy obrazů populárního pražského naivisty z doby první republiky Roberta Guttmana. Výstava s názvem *Pražský poutník* představuje jeho obrazy, ale poprvé jsou k vidění také unikátní dobové fotografie a dokumenty dochované ve sbírkách Židovského muzea v Praze.

Naivistický malíř, sionista a náruživý chodec Robert Guttman (nar. roku 1880 v Sušici) sám sebe označoval za „stoupence moderny, ale s nuancí k realismu, ano akurátnosti“. V umění odmítal požadavek reprodukce a hájil své právo na vlastní tvůrčí projev. Stejně přirozeně hájil i právo na vlastní názor a způsob života. Po okupaci byl Guttman zařazen do prvního transportu, který byl z Prahy vypraven 16. října 1941 do Lodže. Život v lodžském ghettu byl pro tohoto světoběžníka, který pěšky prošel křížem krážem půl Evropy, nesnesitelný – po pěti měsících v ghettu zemřel 14. března 1942 hladem a vyčerpáním.

KÁVA O PŮL ČTVRTÉ

■ V úterý **5. března** přijde na Kávu brigádní generál PhDr. **Jakub Frydrych**, ředitel Národní protidrogové centrály. Promluví o problémech spojených s opíaty z konopí.

■ Ve čtvrtek **21. března** k nám zavítá prof. MUDr. **Martin Matoulek**, obezitolog a endokrinolog. Dozvíme se něco o mentální anorexii a bulimii.

Kavárna je otevřena od 14.30, program začíná v 15.30. Připravil a moderuje Honza Neubauer.

PURIM 5784

■ V **sobotu 23. března od 20.30** vás srdečně zveme k oslavě svátku Purim na Židovské obci!

Účinkují: skupina Nešama zpívající ladino a jidiš; Vida Neuwirthová s divadlem Feigele; členky divadla Sklep (T. Kučerová, L. Vychodilová, H. Kušiaková Pařková); Girls Vocal Trio (Ella Fábry, Hanka Stránská a Lea Králová); na klavír čtyřručně zahrají Eliška Tkadlíčková a Anna Gálová. Vystoupí také děti z Lauderových škol.

K tanci a poslechu zahraje kapela Šum davar – muzikanti z Gruzie, Běloruska, Čech, Moravy i Slovenska vnášeji do repertoáru vlivy klezmeru, romské, balkánské, slovanské a kavkazské lidové hudby, kořeněné prvky jazzu.

■ Ve 3. patře se od 20.30 můžete těšit na diskotéku ve stylu jiskřivých 90. let – hraje DJ Hlava a moderuje Halka Jeřábek Třešňáková, úvodní slovo pronese rabín K. E. Sidon. Naleznete tu i devadesátkový bar a občerstvení, uskuteční se tombola.

Kostýmy vítány.

■ Lístky za 100 Kč a 200 Kč lze zakoupit v pokladně ŽOP, v kavárně Na Balkóně, v sekretariátu Lauderových škol a také na místě v den konání akce.

KULTURNÍ PŘEHLED ŽIDOVSKÉHO MUZEA V PRAZE

■ 7. března od 18.00, Maiselova synagoga: **Odboj československých Židů za druhé světové války**. Na protinacistickém odboji za druhé světové války se podíleli také Židé. Jejich významnou roli v odbojovém hnutí nastíní diskusní večer s historiky Zlaticou Zudovou-Leškovou a Janem Němečkem, dlouholetými spolupracovníky Historického ústavu AV ČR. Večerem provází D. Stecher, ředitel Pražského literárního domu. Vstup volný.

■ 10. března od 19.00, Maiselova synagoga: **Nedělní koncert o podobách lásky in-**

KULTURNÍ POŘADY

Terezínské karty a neúplná dvojice: kdo ji doplní?

spirovaný jidiš lyrikou. Polská umělkyně Ola Bilińska vytvořila společně se souborem předních varšavských a gdaňských hudebníků album *Libelid*. Písňe, které pojednávají o různých tvářích lásky, odrážejí nejen zvyky předválečných židovských komunit, ale také připomínají poezii jidiš básníků. Akce se koná ve spolupráci s Polským institutem v Praze. Vstupenky lze zakoupit v Informačním centru muzea (Maiselova 15, Praha 1), v pražské pokladně – Via Musica a na webových stránkách ŽMP (www.jewishmuseum.cz). Vstup 150 Kč.

■ 17. března od 10.00, Dílna OVK (Maiselova 15): **Nedělní dílna pro rodiče a děti – Purim tváří v tvář aneb Jak si vyrobit vlastní masku**. Ke svátku Purim jsme pro rodiče s dětmi připravili speciální dílnu. Během Purimu hrají důležitou roli masky a děti si mohou vyzkoušet, jak vyjádřit různé emoce a výrazy vytvořením své vlastní masky. Prohlídka: Staronová synagoga a Josefov. Vstupné 90 Kč.

■ 25. března od 18.00, Maiselova synagoga: **Změna klimatu a budoucnost Blízkého východu**. Globální změna klimatu je již nezvratnou realitou, která v dohledné budoucnosti ovlivní život ve všech částech naší planety. Jaké změny a projevy lze očekávat v regionu Blízkého východu? Budou se jim místní společnosti schopny přizpůsobit? Jak ke změně klimatu přispívají blízkovýchodní státy? Debatu povedou Zora Hesová a Jakub Koláček z Filozofické fakulty UK, moderuje Jakub Hauser. Vstup volný.

ČERNÝ PETR Z TEREZÍNA

■ Židovská obec Brno a centrum židovské kultury ŠTETL vyhláší výtvarnou soutěž na dotvoření chybějící karty k sérii hry Černý Petr, kterou z koncentračního tábora Terezín přivezl přeživší holokaustu Petr Haimann.

Do Terezína byl deportován z Brna společně s rodiči v prosinci 1941 jako tříletý chlapec, a proto se ještě nemohl účastnit organizované výuky kreslení, kterou vedla malířka a designérka, absolventka učiliště Bauhaus Friedl Dicker-Brandeisová. Ale kreslil si sám a jeho obrázky se tematicky příliš neliší od ostatních dětských kreseb z Terezína.

Petr Haimann se osvobození i s rodiči dočkal v Terezíně. Zpátky do Brna kromě vlastních výtvarných prací dovezl i díla těch, kteří takové štěstí neměli. Nachází se mezi nimi i sada karet pro hru Černý Petr od neznámého autora. Kolorované perokresby na kartonových kartičkách malého formátu tvoří kromě ústředního mouřenína 14 dvojic a jedna neúplná dvojice. Karta z neúplné dvojice představuje holčičku oblečenou v národním kroji. V rámci vyhlášené soutěže bychom ji rádi doplnili kresbou ze současnosti, karty následně vyrobili a vrátili tak hru do života.

Soutěž je vyhlášena pro děti a mládež ve věku 6–18 let, symbolicky v návaznosti na 27. leden, Mezinárodní den památky obětí holokaustu a předcházení zločinům proti lidskosti.

■ Sběr soutěžních prací bude probíhat do **30. dubna 2024**. O výsledcích rozhodne odborná porota v čele s Petrem Haimannem. Vyhlášení proběhne 31. května 2024. V případě zájmu o zapojení do soutěže nás laskavě kontaktujte na adrese cernypetr@zob.cz.

PRALIT

■ Městská knihovna v Praze v rámci programu Kramerius digitalizuje a zpřístupňuje díla z období druhé poloviny 19. století až první poloviny 20. století, která jsou ohrožena rychlou degradací, neboť jsou vytištěna na kyselém papíru. V projektu PRALIT se digitalizují literární díla pražských židovských autorů i vzácné tisky spojené s pražskou židovskou kulturou. V projektu se rovněž digitalizují hudební tisky – unikátní kolekce hudebnin, jejichž autoři působili v pražském kulturním životě, soubor děl tzv. terezínských skladatelů a také knihy o hudbě a hudební časopisy z předválečného období. Více na <https://www.unescoprague.org/pralit/>.

LAUDEROVY ŠKOLY V PRAZE

■ **We remember:** Děkujeme FŽO a NFOH za možnost zúčastnit se setkání s přeživšími šoa. Tato slavnostní událost se i letos konala v Senátu u příležitosti Dne památky obětí holokaustu a předcházení zločinům proti lidskosti. Tentokrát naši školu zastupovala kvinta.

■ **Prezentace projektu Hranice:** 30. ledna se konala veřejná prezentace půlročních projektů. Jednotlivé projektové dílny připravily program na celé odpoledne. Někdo hrál divadelní představení, jiní nabízeli možnost zahrát si vlastní hru, v jiné „pracovně“ si zájemci zkusili překročit hranice svých fyzických možností. Přírodovědná dílna představila zkoumání hranic výskytu bobra evropského, dokumentační dílna vydala první číslo projektových novin a dílna Za hranicemi školního vzdělávání nabídla zájemcům pečivo a kávu a výtěžek věnovala na nákup sporáku v azylovém domě na Žižkově.

■ **Úspěchy našich žáků:** Dori Knapp se stal vítězem výtvarné soutěže Soví brko, kterou vyhlásily Lesy hl. m. Prahy. V obvodním kole olympiády z českého jazyka se Amálka Strunecká umístila na 3. místě a postupuje do krajského kola.

Naši studenti obsadili první dvě místa v mezinárodní virtuální soutěži Hackathon – Solving Climate Crisis Through Energy Efficiency. Celou soutěž vyhrál tým, jehož součástí byli studenti Berta Rathauská a Quido Maxa, na druhém místě se umístil tým s Ellou Fábry a Janem Hrabákem. Všichni naši studenti (8. Z, 9. Z, tercie, kvarta a kvinta) odvedli velký kus práce a skvěle reprezentovali naši školu. *ip*

VÝBĚROVÉ ŘÍZENÍ NADACE HAGIBOR

■ Správní rada Nadace Hagibor vyhláší výběrové řízení na nadační příspěvky pro rok 2024. Témata: podpora pro zlepšení a zajištění života seniorů, zejména obětí holokaustu a osob dotčených holokaustem; podpora zdravotních a sociálních služeb určených především pro přeživší šoa.

Žádosti o nadační příspěvek musí být podány na předepsaném formuláři Nadace Hagibor. Termín uzávěrky je stanoven na **30. září 2024**.

Bližší informace a formuláře jsou k dispozici: na www.kehilaprag.cz, záložka Nadace Hagibor; na e-mailové adrese: nadace.hagibor@kehilaprag.cz nebo u Renaty Cover Klodnerové, telefon: 226 235 052 (úterý a středa).

VÝZVY, ZPRÁVY INZERCE

PAMÄTNÝ DEŇ OBETÍ HOLOKAUSTU

■ 27. januára 2024 si slovenská verejnosť pripomenula Pamätný deň obetí holokaustu. Ako každý rok médiá informovali o holokauste a oslobodení tábora Auschwitz-Birkenau. Konali sa spomienkové podujatia, vyjadrovali sa (niektorí z vlastnej iniciatívy, iní v reakcii na otázky žurnalistov) politickí predstavitelia. Nechýbalo ani kladenie vencov k bratislavskému pamätníku holokaustu.

Zdanlivo všetko ako inokedy, a predsa zarezonovalo niečo nové. V správach súkromnej TV Joj (a možno aj inde) všeobecnú informáciu o tom, že „v sobotu 27. januára si ľudia spomínajú na vyrazenie šiestich miliónov Židov, dvoch tretín európskej židovskej populácie a miliónov ďalších ľudí nacistickým režimom a jeho kolaborantmi“, rozšírilo vyjadrenie predsedu Konferencie biskupov Slovenska. Momentálne najvyšší predstaviteľ katolíckej cirkvi, košický arcibiskup Bernard Bober, bol vo svojom vyhlásení netradične konkrétny a adresný: „Nemožno poprieť, že na vtedajšom dianí sa podieľala aj cirkev. Boli to zložité časy. Je na historikoch, aby ich skúmali a vyhodnotili. Ak sme však zlyhali, nesieme za to plnú zodpovednosť. Ospravedľňujeme sa preto všetkým, ktorých životy čelí predstavitelia štátu a cirkvi nebránili. Je nám veľmi ľúto, že sme nestáli vždy na správnej strane.“ *ps*

DĚKUJEME ZA NAŠE ŽIVOTY

■ Letos uplyne 85 let od události, která se později stala známou pod názvem Kindertransport. Díky nasazení a odvaze mnoha lidí dostalo více než 10 000 dětí z nacisty ohrožené Evropy, včetně dětí z Československa, šanci žít svůj život. U příležitosti tohoto výročí i vzhledem k jeho aktuálnosti chce FŽO v ČR ve spolupráci s dalšími institucemi vzdát hold politickým iniciátorům programu, stejně jako aktivistům a dobrovolníkům. Prosíme, pomozte nám oslovit rodiny těch, jichž se to týkalo.

Sira Nicholase Wintona zná každý, byl to on, kdo reagoval na výzvu, kterou svo-

bodnému světu zaslaly Marie Schmolková a Hanna Steinerová, představitelky místního Výboru pro uprchlíky. Bylo však mnoho dalších, Kindertransport byl kolektivním dílem.

Po válce se mnozí z uprchlických aktivistů ocitli v podezření, že jsou nepřátelskými agenty, byli zařazeni na černou listinu, umlčeni a odsunuti na vedlejší kolej, a to jak na Západě, tak na Východě. Někteří v Československu zmizeli nebo byli uvězněni, či dokonce zavražděni po zinscenovaných procesech, které je označily za špiony. Těch několik jmen, která známe, může pomoci ve snaze najít potomky těchto hrdinů a představit je alespoň prostřednictvím digitálních technologií.

Když se 21. listopadu 1938 v britském parlamentu debatovalo o tom, zda by Británie měla přijmout další židovské uprchlíky, včetně dětí bez dospělého doprovodu, dospěl premiér k závěru, že „jakkoli velká může být naše touha a touha ostatních zemí pomoci při řešení této vážné situace, možnosti usídlení jsou přísně omezené“. Naštěstí ne všichni poslanci sdíleli přístup Neville Chamberlaina.

Stanley Baldwin 8. prosince 1938 odvyšíl prostřednictvím BBC rozhlasovou výzvu k britské veřejnosti. Vyšlo několik dalších výzev, mezi nimi od londýnského lorda starosty a novin *News Chronicle* a *Manchester Guardian*. Všem těmto hlasům patří poděkování stejně jako potomkům těch, kteří přijeli do Prahy či lobboli v pozadí: Robert Stopford, Anthony Grenville, Mary Penmanová, Tessa Rowntreeová, Doreen Warrinerová, Hilde Patzová, William Gillies, George Hicks, Margaret Laytonová, Trevor Chadwick, Bill Barazetti, Margaret Douganová a Christine Maxwelllová, abychom jmenovali alespoň ty, jejichž jména jsou známá.

Později se politická atmosféra změnila a ohrožení Židé (i dospělí) nakonec mohli přijet také, pokud jim to okolnosti umožnily. Mnozí hrdinové tohoto příběhu, jako Hermann Haviland Field, jeho žena Kate Thornycroftová nebo Marian Schling, však byli téměř zapomenuti.

Domníváme se, že je nejvyšší čas poděkovat jejich potomkům, a to individuálně, jménem všech těch jedinců, kteří byli jejich úsilím a přičiněním zachráněni – jménem našich rodičů a prarodičů. Znáte některé z těchto lidí? Byli vaši rodiče nebo prarodiče součástí tohoto příběhu? Dejte nám vědět, ozvěte se nám, prosíme, na adresu our.lives@fzo.cz.

Martin Šmok, Dita Šnajdrová

ŽNO BANSKÁ BYSTRICA

Srdečně blahoželáme našim členom, ktorí v mesiaci **marec** slávia sviatok narodenín: pán Tomáš Geist st., nar. 7.3. – 88 rokov; pani Miriam Kurjatková, nar. 13.3. – 83 rokov; pán Peter Rada st., nar. 25.3. – 68 rokov, a pán Adam Wolt, nar. 23.3. – 19 rokov. Všetkým úprimne prajeme veľa zdravia, spokojnosti a pohody.

Ad mea veesrim šana!

ŽNO BRATISLAVA

V **marci** oslávia narodeniny: pani MUDr. Jana Freyová – 71 rokov; pani JUDr. Andrea Goldenbergová – 50 rokov; pán MUDr. Igor Holan – 75 rokov; pani MUDr. Katarína Holbová – 75 rokov; pán Prof. Imrich Chlamtáč – 75 rokov; pán MUDr. Pavol Lesný – 78 rokov; pani Dana Magátová – 55 rokov; pani Viera Mikolajová – 73 rokov; pán Ing. Tomáš Redlich – 89 rokov; pán PhDr. Peter Salner – 73 rokov; pani MUDr. Anna Ševerová – 85 rokov; pani Herta Tkadlečková – 93 rokov; pán Valerián Tralbalka – 82 rokov, a pán Ing. Peter Werner – 76 rokov. Oslávencom prajeme pevné zdravie. *Ad mea veesrim šana!*

Úmrtie

S ľútosťou oznamujeme, že v januári vo veku nedožitých 87 rokov zomrel pán Juraj Alner. *Zichrono livracha!*

ŽO BRNO

V **březnu** oslaví své narodeniny: pan Boris Barak Selinger, nar. 1.3. – 68 let; Ziv Harel, nar. 3.3. – 9 let; pan Leeron Shaham, nar. 6.3. – 36 let; Barbora Mayerová, nar. 7.3. – 7 let; pani Barbora Freundová, nar. 9.3. – 36 let; pani Kateřina Zapletalová, nar. 11.3. – 35 let; pani Taťána Filkuková, nar. 13.3. – 78 let; pan Josef Sinajský, nar. 18.3. – 73 let; pani Anna Filkuková, nar. 21.3. – 39 let; pani Zuzana Bojtošová, nar. 23.3. – 70 let; pan Michael Samuel Blaško, nar. 24.3. – 31 let; pan Radek Bílý, nar. 26.3. – 53 let; pani Anna Chaloupka, nar. 26.3. – 38 let, a pani Zuzana Blau, nar. 30.3. – 50 let. Přejeme jim pevné zdraví. *Ad mea veesrim šana!*

ŽO DĚČÍN

V **březnu** oslaví narodeniny: pan Fedor Gál; pani Helena Mráčková; pani Lucie Igel-Nachtigalová a pan Efraim Šimon. Přejeme jim pevné zdraví. *Ad mea veesrim šana!*

ŽO KARLOVY VARY

V **březnu** oslaví narodeniny: pan Miloš Kašpar, nar. 12.3. – 70 let; pan Pavel Rubín, nar. 16.3. – 76 let; pani Sylvia Hauznerová, nar. 21.3. – 81 let, a pani Blanka Machatá, nar. 23.3. – 58 let. Přejeme jim zdraví, štěstí a osobní pohodu. *Ad mea veesrim šana!*

**ZPRÁVY
Z OBCÍ****ŽNO KOŠICE**

V mesiaci **marec** oslávia narodeniny: pani Zuzana Borhyová – 90 rokov; pani Viera Dobrovova – 87 rokov; pani RNDr. Katarína Grunmannová – 80 rokov; pán Arnošt Hermel – 73 rokov; pán František Hubert – 79 rokov; pán Ján Lefkovič – 77 rokov; pán Róbert Rozner – 76 rokov; pani MUDr. Marta Uhríková – 81 rokov; pani RNDr. Věra Veselá – 76 rokov, a pani MUDr. Judita Lefkovičová – 77 rokov. Prajeme im všetko najlepšie do ďalších rokov.

Ad mea veesrim šana!

Úmrtie

V mesiaci február nás navždy opustila naša členka MUDr. Judita Štecová.

Zichrona livracha!

ŽO LIBEREC

V **březnu** oslaví narodeniny pan Egon Wier, nar. 27.3. – 77 let.

Ad mea veesrim šana!

ŽO OLOMOUC

V **březnu** oslaví narodeniny: pan Ludvík Cvrkál, nar. 20.3. – 57 let; pan Jakub Cvrkál, nar. 9.3. – 18 let; pan Jan Dreiseitl, nar. 18.3. – 51 let; pani Iveta Forejtová, nar. 8.3. – 51 let; pani Ing. Helena Kouřilová, nar. 3.3. – 76 let; pan Ing. Petr Papoušek, nar. 21.3. – 47 let; pani Mgr. Olga Poláková, nar. 12.3. – 59 let; pan Ing. Pavel Repper; 28.3. – 92 let; pani Ludmila Unzeitigová, nar. 14.3. – 69 let, a pani Klára Veselá, nar. 23.3. – 31 let. Přejeme jim vše nejlepší a pevné zdraví.

Ad mea veesrim šana!

ŽO OSTRAVA

V **březnu** oslaví narodeniny: pani Debora Dvořáková, nar. 26.3. – 21 let; pani Maja Chlopčíková, nar. 9.3. – 89 let; pan Zdeněk Jeník, nar. 10.3. – 60 let; pan Ing. Radovan Lesák, nar. 29.3. – 53 let, a pan Rudolf Voznica, nar. 23.3. – 68 let. Přejeme jim vše dobré, hlavně pevné zdraví.

Ad mea veesrim šana!

ŽO PLZEŇ

V **březnu** oslaví narodeniny naše členky: pani Jana Kašáková – 62 let; pani Monika Kovářová – 59 let; pani Lea Kreisingerová – 24 let; pani Petra Löwyová – 40 let; pani Mirjam Moudrá – 33 let; pani Eva Termerová – 88 let, a Rosalie Linda Urbanová – 9 let. Všem oslavenkyním přejeme hodně zdraví a osobní spokojenosti.

Ad mea veesrim šana!

ŽO PRAHA

V **březnu** oslaví narodeniny: pani Jana Coufalová, nar. 12.3. – 81 let; pani Věra Drhová, nar. 29.3. – 86 let; pani Václava Faltová, nar. 30.3. – 75 let; pan Jan Hála, nar. 2.3. – 87 let; pani Věra Harmsová, nar. 26.3. – 75 let; pan Pavel Hoffmann, nar. 20.3. – 85 let; pani Miluše Sedláčková, nar. 6.3. – 94 let, a pani Hana Šnejdrová nar. 26.3. – 87 let. Všem přejeme pevné zdraví do dalších let.

Ad mea veesrim šana!

Úmrtí

S lítostí oznamujeme, že dne 8. února zemřela ve věku 93 let pani Evelin Merová. Se zesnulou jsme se rozloučili 13. února v obřadní síni Nového židovského hřbitova v Praze. *Zichrona livracha!*

ŽNO PREŠOV

V mesiaci **marec** oslávia narodeniny: pani Ing. Zuzana Hrehorčáková – 55 rokov, a pán Vladimír Lichtig – 70 rokov. Oslávencom prajeme do ďalších rokov pevné zdravie a rodinnú pohodu. *Ad mea veesrim šana!*

ŽO TEPLICE

V **březnu** oslaví narodeniny: pan Tomáš Kredl, nar. 11.3. – 42 let; pani Hedvika Maxová, nar. 20.3. – 83 let; pani Vendulka Wagnerová, nar. 7.3. – 52 let, a pani Věra Veselá, nar. 7.3. – 76 let. Přejeme jim pevné zdraví a pohodu. *Ad mea veesrim šana!*

Úmrtí

S hlubokým zármutkem oznamujeme, že dne 17. ledna zemřel ve věku 76 let pan Jiří Rotstein. *Zichrono livracha!*

ŽNO TRENČÍN

V mesiaci **marec** oslaví 75 rokov pani Judita Vozárová z Prievidze. Oslávenkyni želáme všetko najlepšie.

Ad mea veesrim šana!

ŽO ÚSTÍ NAD LABEM

V **březnu** oslaví narodeniny pani Anna Ťupková, pani Monika Danielová a pani Mgr. Marie Ťupková. Přejeme jim pevné zdraví a osobní pohodu.

Ad mea veesrim šana!

HROZBA DEMOKRACII

Zvláštní zmocněnkyně prezidenta Bidena pro antisemitismus, historička šoa Deborah Lipstadtová, vystoupila v únoru na akci Londýnského centra pro studium současného antisemitismu (LCSCA) na Westminsterské univerzitě. Ve svém projevu mj. řekla: „Máme co do činění s mnoho-
vrstevnatou nenávistí s různorodým dopadem. Je to hrozba demokracii: Každý, kdo přijímá konspirační mýty o tom, že Židé ovládají média a vládu, v podstatě rezignuje na demokracii.“ Politikům pak vzkázala: „Pokud vám záleží na demokracii a na národní stabilitě, musíte si tento fenomén uvědomovat.“

VÁLKA V KULTUŘE

Válka v Gaze se odráží také v kulturní oblasti. V únoru zrušil své koncerty v Arizoně a Novém Mexiku americký židovský reggae zpěvák Matisyahu, který se proslavil mírovou hymnou *One Day*. Akce zrušil poté, co propalestinští demonstranti zaútočili na místa, kde měl vystoupit, a pořadatelé prohlásili, že nemají dostatek personálu, aby dokázali zajistit zpěvákovi bezpečnost.

Stovky spisovatelů v otevřeném dopise požadovaly, aby organizace pro svobodu slova PEN America vydala prohlášení o palestinských spisovatelích zabitých při izraelské protiofenzivě v Gaze a „jmenovala jejich vraha: Izrael, sionistický koloniální stát financovaný vládou USA“. Pokud by jim PEN America nevyhověla, signatáři navrhuji, aby se rozpustila.

ZÁKON V KNESETU

V únoru prošel v prvním čtení Knesetem zákon, který reaguje na sílící dezinformace související s brutálními útoky, jichž se dopustil Hamás na Izraelcích, a s probíhající válkou. Zákon navrhuje trestat až pětiletým vězením každého, kdo „zveřejní prohlášení popírající masakr ze 7. října nebo snižující jeho rozsah“, stejně jako každého, kdo „zveřejní prohlášení vyjadřující chválu, sympatie nebo ztotožnění se s výše uvedenými činy“. Poslanci vytvořili zákon podle vzoru legislativy k potlačení popírání holokaustu. Izraelští aktivisté za občanská práva varovali, že návrh zákona by mohl ochromit svobodu projevu a dezinformace jen těžko zastaví.

BERLINALE

Dvě hlavní ceny na mezinárodním filmovém festivalu Berlinale získali izraelský novinář Juval Abraham a palestinský režisér a aktivista Basel Adra za dokument

ZPRÁVY ZE SVĚTA

Detail dekoru na zdivu Automatických mlýnů.

o izraelském vyhánění Palestinců z jejich vesnic na Západním břehu Jordánu. Snímek, jenž vznikl v palestinsko-norské koprodukcii, se zaměřuje na mapování demolic domů a na reakci místních obyvatel. Závěrečný ceremoniál festivalu 24. února se pak stal protiizraelskou demonstrací, kdy jak zmínění vítězové, tak další filmaři obviňovali za potlesku publika Izrael z „páchání genocidy“ Palestinců, aniž by jakýmkoli způsobem připomněli, proč současná válka vypukla. „Je nepřijatelné, že nikdo nezmínil teroristický útok Hamásu ze 7. října,“ prohlásila mluvčí německé vlády Christiane Hoffmannová.

ÚTOKY V IZRAELI

Izrael nyní bojuje na několika frontách. Kromě hlavních bojů, které se odehrávají v Gaze, zasáhla raketa, vypálená hnutím Hizballáh z Libanonu, dům při hranicích na severu Izraele. Tato oblast byla evakuována, muselo z ní odejít mj. na 20 tisíc obyvatel města Kirjat Šmona. Další raketa vystřelená Húti v Jemenu zasáhla Ejlat na jihu země. K nejhorším útokům došlo 16. února na křižovatce v jižním

Izraeli, kde teroristé zabili dva lidi; necelý týden poté byl jeden Izraelec zabit při ranní střelbě na dálnici vedoucí z izraelské osady Ma'ale Adumim na Západním břehu Jordánu do Jeruzaléma (dalších jedenáct osob bylo zraněno).

KAFKA 100

Stránky www.kafka2024.de uvádějí akce, které se v několika českých, rakouských a německých městech konají v rámci letošního 100. výročí úmrtí slavného autora. Projekt inicioval a koordinuje Spolek Adalberta Stiftera (Mnichov) a vzniká ve spolupráci s řadou kulturních organizací, velvyslanectví a univerzit. Poradcem a kurátorem některých akcí je Reiner Stach, přední znalec Kafkova díla a života. Události se konají mj. v Berlíně, Curychu, Gmündu, Vidni, Rezně, Českých Velenicích, samozřejmě v Praze, ale také v Plzni, v místní Západočeské galerii.

KRAUS A SCHÖNBERG 150

U příležitosti 150. výročí narození hudebníka (ale také spisovatele a malíře) Arnolda Schönberga (1874–1951) a jičínského rodáka, novináře Karla Krause (1874–1936) připravilo Centrum Arnolda Schönberga ve Vídni výstavu, která je přístupná do 10. května.

Výstava, na níž jsou k vidění hudební rukopisy, texty, obrazy a kresby, dopisy a fotografie, digitálně animované partitury a filmové ukázky, sleduje styčné body mezi Schönbergem a Krausem v průběhu více než tří desetiletí, a to v doprovodu podobně smýšlejících umělců z oblasti architektury, literatury, malířství a hudby. Více viz www.schoenberg.at. (am)

Vydává Federace židovských obcí v ČR, Maiselova 18, 110 01 Praha 1, IČO: 00438341, www.fzo.cz. Redakce a administrace: Izraelská 1, 130 00 Praha 3, telefon/fax 226 235 217, e-mail: roschodes@sefer.cz. Redakce: Alice Marxová (šéfredaktorka), Jiří Daniček. Sekretariát a výtvarná spolupráce: Anna Tomášková. Vychází měsíčně, nevyžádané rukopisy se nevracejí. Číslo indexu 47 680. Předplatné zajišťuje jménem vydavatele společnost SEND Předplatné, spol. s r. o. (www.send.cz; call centrum 225 985 225; mobil 777 333 370; e-mail: send@send.cz). Předplatné pro Slovensko: MAGNET press Slovakia, s. r. o., P. O. Box 169, 830 00 Bratislava, tel.: 00421-2-67201931-33, fax: 00421-2-67201910 (20,30), e-mail: predpladne@press.sk. Předplatné do zahraničí a v elektronické podobě vyřizuje administrace *Roš chodes*. MKČR E922, ISSN 121074 68. Toto číslo vychází 1. 3. 2024.

Cena 50 Kč (2,20 €)